

Määttä, Laura Emilia

Kiltti Malin ja urhea Joonatan isosisaruuden kuvina Astrid Lindgrenin teoksissa *Saariston lapset* ja *Veljeni Leijonamieli*

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma
2020

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kiltti Malin ja urhea Joonatan isosisaruuden kuvina Astrid Lindgrenin teoksissa *Saariston lapset* ja *Veljeni Leijonamieli*

(Laura Määttä)

Kandidaatin tutkielma, 43 sivua

Kesäkuu 2020

Työni tarkastelee sitä, miten valitsemani kaksi lastenkirjallisuuden henkilöahmoa, Malin ja Joonatan, edustavat isosisaruutta Astrid Lindgrenin teoksissa *Saariston lapset* (1964) ja *Veljeni Leijonamieli* (1973). Tätä analyysiä täydentää teoriaosuus, jossa tarkastelen sitä, miten lastenkirjallisuus vaikuttaa lukijan kehittyvään identiteettiin. Tavoitteenani on perustella tällä tutkimusaiheeni tärkeyttä. Näkökulmani painottuu erityisesti sosiologisiin ja psykologisiin menetelmiin ja termeihin. Tarkastelen näihin liittyen seuraavia käsitteitä: sisarus ja hoiva, identiteetti ja vuorovaikutus sekä samaistuminen. Lisäksi tarkastelen lapsen kirjallista identiteettiä leikkivän ja sankaruuteen samaistuvan lapsen kautta.

Teoriaosuuteni osoitti, että lastenkirjallisuus vaikuttaa lukijan kehittyvään identiteettiin paljolti samaistumisen kautta, kun lukija löytää henkilöahmosta samankaltaisuutta itsensä kanssa. Tällöin lukija saattaa omaksua henkilöahmon edustamia asenteita tai piirteitä identiteettinsä vahvistukseksi tai jatkoksi. Kirjallisuus vaikuttaa myös lukijan käsitykseen maailmasta ja sen tarjoamista rooleista, toisista ihmisistä sekä kulttuurillisesta arvomaailmasta.

Toteutin analyysini teorialähtöisenä laadullisena sisällönanalyysinä, ja metodina käytin lähilukua. Analyysini kontekstina toimii aiemman teoriapohjan lisäksi kirjallisuudentutkimuksen yleiset tulkintatavat sekä lukija- ja henkilöahmotutkimuksen teoriat. Analyysini pohjautuu suurilta osin omaan analyysiin, sillä näistä henkilöahmoista ei ole tehty aiempaa, tutkimuskysymykselleni sopivaa tutkimusta, johon olisin voinut vertailla tuloksiani.

Analyysini perusteella Malinia ja Joonatania yhdistäviä luonteenpiirteitä olivat hoiva, kiltteys, suojelevaisuus sekä uhrautuvaisuus. Malinin kohdalla kiinnitin erityistä huomiota hänen sisäiseen maailmaansa, perhesuhteisiinsa sekä hänen rooliinsa vahvana auktoriteettina. Joonatanin kohdalla taas pohdin hänen osoittamaansa äärimmäistä epäitsekkyyttä, sankaruutta sekä yhteiskunnallista osallistuvuutta. Lopuksi pohdin myös pohjoismaalaisessa lastenkirjallisuudessa yleistä pätevän lapsen toimijuutta, sekä lastenkirjallisuuden vaikutusta yhteiskunnan lapsikäsitukseen.

Avainsanat: sisarus, identiteetti, identifikaatio, samaistuminen, sankaruus, lastenkirjallisuus

Sisällysluettelo

Johdanto	4
1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	6
1.1 Sisarus ja hoiva	6
1.2 Identiteetti ja vuorovaikutus	7
1.3 Identifikaatio identiteetin kehityksen taustalla.....	9
2 Lastenkirjallisuus ja identiteetti	11
2.1 Lapsi leikkijänä satujen maailmassa.....	11
2.2 Kouluikäinen sankarina.....	13
2.3 Empatiasta identifioitumiseen ja itsetietouteen.....	14
3 Tutkimusprosessi ja metodologia	18
4 Tekstianalyysin tulokset	23
4.1 Kiltti Malin.....	23
4.1.1 <i>Malin, Melker ja identiteetti</i>	24
4.1.2 <i>Malin ja veljet</i>	26
4.2 Urhea Joonatan ja pelokas Korppu.....	28
5 Tulosten tarkastelua ja johtopäätökset	32
5.1 Sukupuolittuneet luonteenpiirteet ja niiden merkitys	32
5.2 Hoivasuhde kiintymyssuhteen ja tunnetaitojen kehittäjänä	33
5.3 Suojeleva, uhrautuva, sankarillinen ja samaistuttava isosisarus.....	34
5.4 Itsenäinen, aktiivinen, vahva ja vastuullinen lapsi	36
6 Pohdinta	38
Lähteet	40

Johdanto

Olen aina ollut sitä mieltä, että lukemamme kirjallisuus vaikuttaa alitajuntaisesti lähes kaikkeen mitä teemme. Lapsuudessa koetut uudet maailmat olivat minulle kuin toinen koti, jossa sain olin todellisen minäni vastakohta, rohkea ja uskalias Peppi Pitkätossu. Toisaalta pystyin kohtaamaan myös omat epävarmuuteni ja pelkoni kohdatessani lohikäärmeitä, yksinäisyyttä ja surua. Opin myös ymmärtämään toisia ihmisiä ja löytämään erilaisia piirteitä itsestäni sekä kohtaamaan erilaisia tilanteita ja selviämään niistä. Ja opin myös siitä, millainen minun tulisi olla. Olin kahdeksanvuotias kuin sain pikkusiskon. Heittäydyin isosiskon rooliini täysillä. Luin siskolleni iltasadun joka ilta, hoidin häntä ja leikin hänen kanssaan aina kun hän niin halusi. Tietyllä tavalla näin yhdeksi tärkeimmistä tehtävistäni pikkusiskoni suojelemisen. Vasta viime aikoina olen alkanut miettiä, mistä ja minkä avulla olen muovannut itselleni tällaisen roolin.

Kirjallisuus antaa meille keinon peilata minuuden ja maailman välistä suhdetta. Varmaankin juuri tämän vuoksi kirjallisuudentutkimus on viime vuosikymmeninä keskittynyt paljonkin identiteetin käsitteeseen. Identiteettiä on lähestytty sekä psykologisen, kansallisen, sukupuolisen että yhteiskunnallisen näkökulman kautta. Göte Klingbergin määrittelee lastenkirjallisuustutkimuksen kenttään vahvasti vaikuttaneessa teoksessaan *Barnlitteraturforskning* (1972), lapsen ja kirjallisuuden välisen vuorovaikutuksen tutkimisen lastenkirjallisuuden keskeisimmäksi tutkimuskohteeksi. Tämän vuorovaikutuksen tutkimiseksi tulee Klingbergin mukaan käyttää erilaisia tutkimusmenetelmiä. Itse kiinnitän tutkimuskysymykseni puitteissa oman lähestymiskulmani sosiologisiin ja psykologisiin menetelmiin. Sosiologisesti tarkastelen kaunokirjallisuuden yhteyttä rooleihin, ja sitä, miten lukija saattaa ymmärtää ja toteuttaa näitä rooleja myös omassa elämässään. Psykologisesti haluan syventyä juuri näihin malleihin, ja niiden vaikutukseen lapsen käyttäytymiseen ja asenteisiin.

Tutkimukseni yhdistää siis useita tieteenaloja aina kirjallisuudentutkimuksesta kehityspsykologiaan ja sosiologiaan. Tämä myötäilee perhetutkimuksesta tuttua Erik H. Eriksonin psykososiaalista kehitysteoriaa, jonka mukaan ihmisen identiteetin kehitystä ei voida tutkia pelkästään perinteisellä psykoanalyttisellä menetelmällä, sillä se ei yhdistä yksilön kehitystä kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin (Korhonen & Perho, 2014, s. 35). Tämän vuoksi olen valinnut tarkastelun alaiseksi identiteetin kehittymisen niin sosiologisesti kuin psykologisesti. Siksi esitelen työssäni vallitsevia sosiaalipsykologian ja kehityspsykologian teorioita liittyen hoivaan,

identiteettiin, kirjalliseen identiteettiin sekä empatiaan, identifioitumiseen ja itsetietouteen. Kulttuurin vaikuttaessa vahvasti identiteettiin, olen tuonut esille myös erilaisia kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksen teorioita. Analyysini kontekstina toimii tämän teoriapohjan lisäksi kirjallisuudentutkimuksen yleiset tulkintatavat sekä lukija- ja henkilöhaahmotutkimuksen teorit.

Lähestyn lastenkirjallisuutta siis erityisesti empatiakyvyn ja sitä kautta identifioitumisen ja sisäisten roolien, kuten identiteetin rakentumisen kautta. Tämä teoriapohja täydentää teorialähtöinen sisällönanalyysi Malinin ja Joonatanin hahmoista Astrid Lindgrenin teoksissa *Saariston lapset* (1964) ja *Veljeni Leijonamieli* (1973). Tutkin tätä aineistoa metodinani lähiluku. Valitsin nämä hahmot tarkasteluun, sillä he ilmentävät kahta hyvin mielenkiintoista esikoista ja isosisarusta. Malin on nelihenkisen ja äidittömään perheen vanhin lapsi, joka esiintyy veljilleen ja jopa isälleen hyvinkin äidillisenä hahmona, joka vaatettaa ja ruokkii heidät. Malin esitetään hyvin feminiinisin luonteenpiirtein, mutta todellisuudessa hänellä on hyvin paljon valtaa ja johtajuutta, joka vain vahvistuu muutenkin matriarkaalisessa Saltkråkanissa. Joonatan edustaa taas hyvin sankarillista ja hoivaavaa isoveljeä ja vapaustaistelijaa, joka teoksen alussa kuolee sankarillisesti suojellakseen veljeään. Hän kokee tehtäväkseen heikompien suojelemisen ja hyvyyden puolesta taistelemisen, mikä saakin hänet liittymään katalaa Tengiliä vastustavaan vastarintaan vaaroista huolimatta. Vaikka Joonatanin teot ovat hyvin maskuliinisesti latautuneita, ovat hänen motiivinsa kuitenkin melko feminiiniset.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- Miten lastenkirjallisuus vaikuttaa lukijan kehittyvään identiteettiin?
- Miten romaanien henkilöhaahmot edustavat isosisaruutta osana henkilökuvaustaan?

1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

1.1 Sisaruus ja hoiva

Tilastokeskuksen vuoden 2017 perhetilastojen mukaan reilut 57 prosenttia suomalaisista lapsista asuu vähintään yhden sisaruksen kanssa (SVT, 2017). Vastaava luku oli vielä vuonna 1985 lähes 73 prosenttia (SVT, 2015). Vaikka sisarusten määrä perheissä on vähentynyt viimeisten vuosikymmenten ajan lineaarisesti, ovat sisarukset silti osa suurimman osan elämää. Lisäksi tällaisia tilastoja seurattaessa on tärkeä huomioida perheet, joissa ainoa lapsi on vielä nuori, jolloin useamman lapsen hankinta ei ole ollut käytännössä vielä mahdollista. Yhä useampi lapsi asuu myös nykyään uusperheessä, jolloin tavanomaiset sisaruuden konventiot ovat muuttuneet puolisisarusten ja ei-biologisten sisarusten myötä (SVT, 2017). Sisarussuhde on usein ihmisen elämän pitkäaikaisin ihmissuhde. Sisarustutkimusta on tehty viimeisen sadan vuoden aikana yhä enemmän, mutta suuri osa siitä kiinnittyy yhä sisarusten väliseen kilpailuun ja negatiivisiin tunteisiin. Rannikon (2008) mukaan sisarukset ovat kuitenkin todella tärkeitä sosiaalistajia, ja he vaikuttavan suuresti empatian, moraalin ja muiden sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Sisarus voi olla tukijan ja hoivaajan lisäksi myös vahva auktoriteetti (Rannikko, 2008, s. 12–14).

Suomessa tehdyistä sisarustutkimuksista aiheelleni merkittävin on Ulla Rannikon väitöskirja *Yhteinen ja erillinen lapsuus: sisarusten sosiaalistava merkitys* (2008). Tutkimuksen perusteella suuren ikäeron omaavien sisarusten täytyy tehdä enemmän työtä ja osoittaa halukkuutta rakentaakseen kiintymyssuhteen toisiinsa, kuin pienemmän ikäeron omaavat sisarukset. Tällöin oleellinen tekijä, joka mahdollisti kiintymyssuhteen syntymisen, oli hoivasuhde. Tutkimuksessa huomattiin myös se, että näin syntynyt kiintymyssuhde kestää aikuisuuteen saakka, jos sitä vaalitaan (Rannikko, 2008, s. 4).

Parkerin ja Stimpsonin (2004) mukaan esikoisella on erityinen asema perheessään siinä, että hän saa varhaislapsuudessaan todennäköisesti enemmän huomiota ja hellyyttä osakseen, kuin tulevat sisaruksensa. Tämän kääntöpuoli on se, että uuden sisaruksen saapuessa, esikoinen voi usein kokea suuren järkytyksen, kun hänen ennen saama hellyys jakautuu myös uuden vauvan osaksi (Parker ja Stimpson, 2004, s. 34). Tämän vuoksi esikoiset ovat usein hyvin itsekriittisiä ja stressaantuvia, sillä pienten lasten on vaikea ymmärtää, etteivät vastoinkäymiset tai erikoisaseman menettäminen ole hänen syytensä, vaan johtuu perheen muuttuneesta tilanteesta (Parker ja Stimpson, 2004, s. 37–40). Vanhemmat, noin viisivuotiaat, lapset kuitenkin ymmärtävät, etteivät he voi vaikuttaa kaikkeen, ja usein adoptoivat hoivasuhteen uuteen sisarukseen, jotta

tuntisivat olevansa yhtä tärkeitä kuin ennen (Blair, 2011, s. 23–32; Parker ja Stimpson, 2004, s. 37–40).

Esikoinen asettuu helposti vastuunkantajan rooliin sen vuoksi, että häneltä vaaditaan usein liian kypsää itsenäisyyttä ja nopeampaa kehitystä ikätasoonsa nähden, kun taas myöhempien lasten kehitykseen suhtaudutaan paljon rennommin (Parker ja Stimpson, 2004, s. 36–37). Kaulion ja Svennevigin (2008) mukaan esikoisen omaksuma rooli on silti hyvin sidonnainen sukupuoleen, sillä vaikka perheen vanhin lapsi olisi poika, ottaa vastuunkantajan ja hoivaajan roolin useimmiten vastaan vanhin tyttö. Tällainen, jo lapsena omaksuttu rooli voi vaikuttaa ihmisen toimintamalleihin ja jopa puolison- ja ammatinvalintaan aikuisuuteen asti (Kaulio ja Svennevig, 2008, s. 30–36).

Vastuunkantoon liittyy usein tietoisuus siitä, että vastuullisen isosiskon- tai veljen tulee hoivata pienempiä. Esikoinen huomaa saavansa huomiota avuliaisuudellaan, ja rientää usein auttamaan pikkusisarustaan, jotta saisi osansa tämän saamasta huomiosta (Kaulio ja Svennevig, 2008, s. 31). Tähän liittyen Parker ja Stimpson (2004) viittaavat kehityspsykologi Judy Dunningin tutkimuksiin, jotka osoittavat, että perheissä, jossa esikoiset osoittavat emotionaalista kiinnostusta uutta sisarustaan kohtaan, myös nuorempi lapsi osaa ottaa sisaruksensa tunteet ja toiveet huomioon jopa vuoden ikäisenä. (Parker ja Stimpson, 2004, s. 26, 29).

1.2 Identiteetti ja vuorovaikutus

Identiteetti on käsitteenä hyvin tutkittu, minkä vuoksi siitä löytyykin paljon kirjallisuutta sekä paljon erilaisia määritelmiä ja teorioita. Esittelen nyt niistä ensisijaisesti yhden, sosiaalipsykologian kentällä suosittu, tulkinnan. Suonisen (2013) mukaan minäkäsityksen eli identiteetin rakenne hahmotetaan kaksiosaiseksi, objektiminäksi ja subjektiminäksi. Objektiminään liittyy erityisesti reflektiivinen suhde muuhun maailmaan ja sieltä roolin ottaminen, subjektiminän taas ollessa spontaani, yksilöllisiin tunteisiin, elämyksiin ja kokemuksiin kiinnittyvä, osa. Suoninen viittaa tekstissään myös sosiaalipsykologi G. H. Meadiin, jonka mukaan ihmisen täytyy oppia tarkastelemaan itseään toisten silmin, jotta hän pystyy toimimaan yksilöllisesti muiden keskuudessa (Suoninen, 2013, s. 69). Myös tämän vuoksi yksilön tietoisuus itsestään ei voi olla täysin yksilöllinen aikaansaannos, vaan se sisältää aina viitteitä kulttuurillisesta arvomaailmasta ja sosiaalisesta kanssakäymisestä, jotka antavat ihmiselle merkityksiä, ominaisuuksia

ja luokitteluja (Antikainen, 2006, s. 259; Lahikainen, 2013, s. 91–92). Tällainen luokittelu jatkuu loppuelämän. (Lahikainen, 2013, s. 91–92). Tätä ajatusta tulee Stuart Hallin teoria siitä, ettei ihmisen identiteetti ole koskaan pysyvä tai yhtenäinen, sillä ihminen voi omaksua erilaisia identiteettejä erilaisina aikoina ja erilaisissa tilanteissa (Hall, 1999, s. 22–23).

Minuus riippuu siis siitä, miten ihminen tulkitsee kokemuksiaan. Suonisen (2013) mukaan ajattelu eli ihmisen sisäinen dialogi on tällöin käytännössä ihmisen minuuden tasojen ymmärrysten ja kokemusten välistä tasapainottelua. Tämä mahdollistaakin useiden argumenttien ja vastaargumenttien vuoropuhelun jo sisäisessä keskustelussa. Tämä konstruktionistiseen sosiaalipsykologiaan ja Meadin ajatteluun perustuva malli vahvistaa vuorovaikutuksen tärkeää asemaa minuuden rakentamisessa. Tällöin ihminen saa keskusteluissa ja muissa sosiaalisissa tilanteissa muilta aineksia sisäiseen dialogiin, ja myös minuutensa kehittämiseen (Suoninen, 2013, s. 72–73). Hän säilöö muistiinsa näitä erilaisia vuorovaikutuskokemuksia ja kantaa niitä mukanaan (Lahikainen, 2013, s. 91–92). Näin ollen kukaan ei voi täsmälleen tietää, miltä toisesta tuntuu tai miten hän reagoi, sillä hänellä ei voi olla samoja vuorovaikutuskokemuksia kuin toisella (Lahikainen, 2013, s. 91–92).

Kirjallisuudentutkimuksessa identiteetti on joissain tutkimuksissa jaettu kahteen eri puoleen: samanlaisuuden (*sameness*) sekä yksilöllisyyden (*selfhood*) identiteetteihin Paul Ricœurin (1992) teorian mukaan. Teorian perusteella identiteetti voidaan siis nähdä joko samanlaisuuden tai yksilöllisyyden tilana. Samanlaisuuden identiteetti voi syntyä kuulumalla yhteisöön tai omaamalla jonkin yhteisen piirteen toisen ihmisen tai asian kanssa, kun taas yksilöllisyyden identiteetti kuuluu täysin yksilölle itselleen, ja siihen liittyy vieraus muista (Ricœur, 1992, s. 116–118).

Kirjallisuudentutkimuksessa on myös usein käytetty identiteetin perustana kulttuurintutkimuksen määritelmiä. Lehtosen (1998) mukaan kulttuurintutkimuksessa identiteetit kuvataan usein kertomuksina tai tarinoina, jotka ovat itse ihmisen tai muiden esittämiä kertomuksia. Tällöin identiteetti rakennetaan muistojen ja kertomusten pohjalle. (Lehtonen 1998, s. 153). Kun puhutaan kulttuurintutkimuksesta, ajatellaan yleisesti, että ihmiset käyttävät erilaisia kulttuurin merkkejä oman identiteettinsä rakentamisen keinona (Lehtonen, 1996, s. 21). Näitä kulttuurin merkkejä voivat olla esimerkiksi musiikki, elokuvat tai kirjallisuus. Kirjallisuutta aktiivisesti lukevan lapsen arvomaailma voi siis rinnastaa hyvinkin vahvasti tämän kirjallisuudesta saamia malleja. Identiteetin rakentuminen kertomuksille toistuu Lehtosen esittämän teorian lisäksi

myös Ricœurin teoriassa. Ricœurin mukaan ihmisen kertoessa itsestään, hän on itse kertoja, ja hänen mennyt itsensä, josta hän sillä hetkellä kertoo, on henkilöahmo (Ricœur, 1992, s. 118).

1.3 Identifikaatio identiteetin kehityksen taustalla

Identifikaatio eli samaistuminen on yksi keskeisistä termeistä, kun tutkimme kirjallisuuden vaikutusta lukijan kehittyvään identiteettiin. Stuart Hall (1996) yhdistää identifikaation samanlaisuuden identiteettiin: kun ihminen rakentaa identiteettiään, hän etsii itsestään samankaltaisuutta toisiin, esimerkiksi yhteisten luonteenpiirteiden, fyysisten ominaisuuksien tai yhteisen ryhmän kautta. Tämä peilaa suoraan aikaisemmin esittelemääni Ricœurin teoriaan samankaltaisuuden ja yksilöllisyyden identiteeteistä (Hall, 1996, s. 16–17; Ricœur, 1992, s. 116–118). Identifikaatiota voidaan pitää siis muutoksena, joka tapahtuu, kun ihminen omaksuu tietynlaisen kuvan itsestään (Lacan, 1989, s. 45).

Hans Robert Jauss (1974) on erotellut viisi samaistumisen tapaa, joilla lukija ja jonkin teoksen henkilöahmo voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään. *Assosiativisessa samaistumisessa* lukijan ja henkilön välinen etäisyys katoaa. Tällaista samaistumista edustavat esimerkiksi rituaalit ja leikit, joissa toimija omaksuu jonkin roolin. Esimerkiksi lapset voivat leikkiessään omaksua erilaisia rooleja, ja vaihdella sujuvasti erilaisten leikki-identiteettien välillä. Lapsen leikkiessä olevansa esimerkiksi poliisi, lääkäri tai esimerkiksi Harry Potter tai Peter Pan, hän sisäistää erilaisia ennakoasenteita, jotka omalta osaltaan antavat hänelle mahdollisuuden tulla objektiksi subjektin sijaan (Jauss, 1974, s. 299–303).

Ihailuvan samaistumisen kohteena on täydellinen tai pyhä sankari, ja ihailu voi olla usein todellisuuspakoista. Lukijan ensimmäinen tunnereaktio on ihailu, ja samaistumiseksi suhde muuttuu, kun lukija tutkii ihailunsa kohdetta ja omaksuu häneltä asenteita. Samaistumisen pohjalle tarvitaan siis etäännyminen pelkästä ihailusta. *Myötätuntoisen samastumisen* kohteena on myötätuntoa herättävä ja joiltain osin epätäydellinen sankari, jonka kanssa lukija tuntee yhteisyyden tunnetta. Lukija voi nähdä tässä sankarissa omia piirteitään, toiveitaan tai pelkojaan (Jauss, 1974, s. 303–310).

Katarttisen samaistumisen kohteena on kärsivä sankari, jonka asemaan lukija tai katsoja pyritetään asettamaan erityisesti draaman keinoin. Tämä liittyy Aristoteleen kuvaamaan prosessiin,

jossa pyritään tunteiden puhdistumiseen traagisten tapahtumien jälkeisellä järkytyksellä tai kevennyksellä. *Ironisessa samaistumisessa* samaistumisen mahdollisuus kielletään lukijalta esimerkiksi ironisoinnin keinoin. Tällöin mahdollisen samaistumisen kohteena ollut sankari esitetäänkin antisankarina tai sankari puuttuu kokonaan (Jauss, 1974, s. 301–307). Jaussin samaistumisen tavat liittyvät siis hyvin olennaisesti siihen, millä tavoin samaistuminen voi kirjallisuuden kontekstissa tapahtua. Huomattavaa hänen lajittelussaan on se, että hän asettaa samaistumisen syntyvän joko jäljittelyn tai tunnereaktion seurauksena.

2 Lastenkirjallisuus ja identiteetti

Lastenkirjallisuudella on useita tehtäviä yhteiskunnassamme. Lastenkirjallisuus tuo tutuksi yhteiskuntamme rakennetta, ja siksi sosiaalisesti sen tärkein tehtävä on auttaa lasta sopeutumaan yhteiskuntamme jäseneksi ja ymmärtämään ympäristöämme ja sen muutoksia (Rastas, 2013, s. 7). Tämän lisäksi kirjallisuus antaa lapselle tukea kasvuun ja kehitykseen ja tarjoaa selviytymismalleja sekä ruokkii mielikuvitusta (Rastas, 2013, s. 7). Kirjallisuuden ja erityisesti satujen erityisen selkeä tavoite on myös opettaa lapselle hyvää ja pahasta (Khan, 2014, s. 1). Kirjallisuus antaa myös myönteisiä esimerkkejä arkisesta elämästä ja erilaisista keinoista olla ja elää (Ikonen, 1978, s. 15). Ja ennen kaikkea, lapsi saa lastenkirjallisuudesta apua myötäelämisen eli empatiakykynsä kehittämiseen (Ikonen, 1978, s. 15).

Identiteetti, eli käsitys siitä kuka minä olen, rakentuu, kuten aiemmin käsitelimme, vuorovaikutuksessa toisiin. Vaikka sosiaalinen ympäristö ja lasta ympäröivät ihmiset ovat tämän palapelin tärkein pala, on myös tarinoilla ja kertomuksilla mahdollisuus vaikuttaa lapsen käsitykseen ympäröivästä maailmasta ja sen rooleista. J. A. Appleyard (1991) esittää, että lapsen kohdatessa näissä tarinoissa iälleen sopivia teemoja sekä erilaisia rooleja, hänen identiteettinsä muovautuu niiden vaikutuksesta. Hänen mukaansa lapsen kehittyessä ja kasvaessa, hän hyppää nopeasti yhdestä kehityksen vaiheesta eteenpäin. Näin tapahtuu myös hänen kirjalliselle identiteetilleen. Jokainen vaihe tukee toistaan, mutta aikaisemman perustuksen tulee olla tarpeeksi vahva, että uusi vaihe rakentuu tukevaksi (Appleyard, 1990, s. 11–12).

2.1 Lapsi leikkijänä satujen maailmassa

J. A. Appleyard on teoksessaan *Becoming a reader* (1991) tutkinut kaunokirjallisuuden vaikutusta lapsuudesta aikuisuuteen. Hän tarkastelee teoksessaan lukijaa kehityspsykologisesta ja sosio-konstruktivistisesta näkökulmasta. Hän rajaa lukemisen ulottuvuudet viiteen eri kehitysluokkaan, joista käsittelemme tarkemmin kahta ensimmäistä. Tässä Appleyard edustaa samaa koulukuntaa johdannossa esittelemäni Eriksonin kanssa, jonka psykososiaalisessa kehitysteoriassa korostetaan ja nimetään myös ihmisen eri kehitysvaiheita. Näissä kehitysvaiheissa ihmiseen kohdistuu tiettyjä ikävaiheelle ominaisia odotuksia muuttua tai kasvaa. Uuteen kehitysvaiheeseen siirtymistä edeltää kehityshaaste, josta selviäminen varustaa ihmisen tulevia haasteita varten (Korhonen & Perho, 2014, s. 38–39). Kehitysvaiheet ja niiden tutkiminen ovat siis suuri osa sosiaalipsykologian kehittyvän identiteetin tutkimusta.

Appleyardin (1990) kehitysluokkien mukaan varhaisessa lapsuudessa lapsi ottaa roolinsa kaulonkirjallisuudessa kontekstissa, ja asettaa itsensä erilaisiin fantasiamaailmoihin leikkijänä käsittelemään myös oman elämänsä realiteetteja, pelkoja ja haluja. Näin lapsi oppii kasvaessaan lajittelemaan ja käsittelemään vaikeita tunteita erityisesti hänelle luettujen tarinoiden kautta. Lapsi tutkii todellista ja kuviteltua maailmaa ja niiden eroja, sekä rakentaa suhdettaan mielikuvien ja fantasioiden maailmoihin (Appleyard, 1990, s. 18–20). Olennaisena osana lasten leikkejä toimii Jaussin assosiatiivisen samaistumisen teoria, jolloin lapsi sisäistää sekä omia että muiden asenteita leikkiessään tietyssä roolissa (Jauss, 1974, 299–303).

Alle kouluikäiselle lapselle luettavaan kirjallisuuteen kuuluvat yhä vahvasti kansansadut sekä niiden modernisaatiot. Bruno Bettelheim on teoksessaan *Satujen lumous: merkitys ja arvo* (1975) kiinnittänyt huomiota siihen, miten traditionaaliset kansansadut käsittelevät suoraan kasvamisen eksistentiaalisia ongelmia. Hänen mukaansa kansansadut sisältävät sellaisia ulottuvuuksia, että ne mahdollistavat hienovaraisen ja viitteellisen moraalisen kasvun abstraktien käsitteiden sijaan konkreettisten tilanteiden ja hahmojen avulla. Tällöin sadut välittävät tärkeitä viestejä alitajuntaamme, ja lapsen käsitellessä tätä askarruttavia asioita, sadut puhuvat tätä kautta hänen minuudelleen, tukien minän kehittymistä. Ja koska sadut ovat lähellä sitä tasoa, missä lapsi emotionaalisesti ja psykologisesti on, ne tarjoavat esimerkkejä tämän elämässä oleviin ongelmiin ja tilanteisiin (Bettelheim, 1975, s. 9–12).

Marja Suojala on artikkelissaan *Kirjojen lukijaksi koulussa* (2006), korostanut yhdessä lukemisen merkitystä, joka on hyvin suuressa osassa alle kouluikäisten kirjallisissa kokemuksissa. Hänen mukaansa on erityisen tärkeää, että lapsille läheiset ja tärkeät ihmiset lukevat lasten kanssa. Näin he tukevat lapsen lukutaidon kehitystä (Suojala, 2006, s. 175). Myös Appleyard (1990) korostaa tätä ajatusta, sillä useimmiten lukukokemus on joka ilta toistuva rituaali iltasadun parissa, jolloin lapsi saa tutustua uusiin maailmoihin turvallisen aikuisen kanssa hyvin interaktiivisella tavalla. Hänen mukaansa aikuisen ja lapsen välinen lukutilanne on vuorovaikutusta parhaimmillaan (Appleyard, 1990, s. 21–22). Tilanteeseen liittyy siis lapsen ja tekstin välisen vuorovaikutuksen lisäksi lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus. Appleyardin (1990) mukaan tarinan dramaattisiin kohtiin eläydytään yhdessä ja lapsi saattaa usein kysellä tai kommentoida tarinaa sekä yhdistää siihen tilanteita omasta elämästään. Lisäksi lapset oppivat lukukokemusten kautta tarinankerronnan mahdollisuudet, ja usein heidän leikkeihinsä liittyy kerrottavien monologeja ja leikkilukemista (Appleyard, 1990, s. 21–22). Myös erilaiset narratiiviset keinot, kuten tietynlaiset sananparret, sadulle ominainen juonikaari sekä päähenkilöt tulevat

näin jo hyvin varhain osaksi lapsen tarinankerrontaa (Dewan, 2016, s. 30). Tämän vuorovaikutuksellisen kerronnan kautta lapsi oppii siis keinoja myös oman elämänsä kerrontaan. Ja koska identiteetti rakentuu muistojen ja kertomusten pohjalle, toistuvat nämä opitut tarinankerronnalliset ja narratiiviset keinot myös lapsen toimiessaan oman elämänsä kertojana identiteettiään rakentamassa (Lehtonen 1998, s. 153; Ricœur, 1992, s. 118).

2.2 Kouluikäinen sankarina

Appleyardin (1990) mukaan 6–12-vuotiaat suhtautuvat fiktion sankarin tai sankarittaren roolin kautta. Kuusi- tai seitsemänvuotiaana monen lapsen itsenäisesti erilaisista kokemuksista rakennettu maailma järkkyy, kun lapsi astuu uudenlaisen sosiaaliseen kontekstiin, koulujärjestelmään. Kouluun tullessaan lapsi jättää perheestään ja kodistaan koostuvan maailmaan taakseen ja astuu uuteen maailmaan, jonka tehtävänä on kasvattaa hänestä itsenäinen yhteiskunnan jäsen. Appleyard esittää lukemisen olevan avainasemassa tässä kehityksessä, sillä lukemisen tärkein tehtävä on antaa informaatiota muusta maailmasta ja muista ihmisistä. Kuitenkin samaan aikaan lukeminen antaa lukijalle mahdollisuuden tutkia omaa sisäistä maailmaansa (Appleyard, 1990, s. 58–59).

Appleyard (1990) toteaa, että kouluikäisten lasten teoksissa on yksi toistuva ominaispiirre, ja se on päähenkilön sankarillisuus. Vaikka lukemista opetetaan kouluissa pääasiassa informaatioargumentin pohjalta, on lukijan sisäisen maailman kehitys yhtä pätevä argumentti. Kun lapsi saa ratkaisevassa iässä keinon tutkia rajattomasti erilaisia maailmoja, hahmoja, identiteettejä ja luonteenpiirteitä, on selvää, että lapsi peilaa itseään näihin maailmoihin. Lapselle on siis palkitsevaa kuvitella itsensä sankarin rooliin. Tämä seikkailukirjallisuus rakentuu usein samanlaisista teemoista, kuten vaaroista ja niiden ylittämisestä, jolloin tarinankaari on usein hyvin samanlainen, riippumatta siitä onko tapahtumapaikka fantasiamaailma vai lukijoille täysin realistinen ympäristö. Henkilöhahmot ovat usein lapsia, jotka kohtaavat vaaran, ja jotka lopulta, useiden vastoinkäymisten jälkeen, voittavat älyllään tai muilla ominaisuuksillaan pahan noidan tai ilkeän rosvon (Appleyard, 1991, s. 59–61). Tässä mielessä seikkailukertomukset muistuttavat paljolti satuja, joissa pienin ja heikoin voi selvitä voittajana karmeista vastustuksista huolimatta (Bettleheim, 1975, s. 9–12).

Kouluikäisten lasten kirjallisuus voi vaikuttaa aikuisten silmin hyvin itseään toistavalta ja yksinkertaiselta, sen keskittyessä enemmän dialogiin ja nopeaan juonen etenemiseen. Ulla Puranen on kuitenkin tutkimuksessaan *Lastenkirjallisuuden luettavuus* (1980, s. 1), analysoinut useita lasten- ja aikuistenkirjoja ja tullut siihen tulokseen, että aikuisten kirjoissa virkerakenteet ovat jopa hieman lyhyempiä kuin lastenkirjallisuudessa, jossa tosin sanat ovat lyhyempiä ja yleisimpiä kuin aikuiskirjoissa. Meidän tulee Appleyardin (1990) mukaan kuitenkin muistaa, että lapsia kiinnostaa suuresti sekä ympäröivän maailman uutuus, että myös sen säännönmukaisuus. Toinen hänen esittämänsä tärkeä huomio on se, miten kouluikäisen on hyvin hankala ymmärtää sitä, että hyvä ei aina voitakkaan, tai että hyvää ja pahaa ei täydellisinä ole olemassakaan (Appleyard, 1990, s. 61–64). Ehkäpä juuri siksi lastenkirjallisuudessa keskitytään eniten juoneen, ei niinkään henkilöhahmojen luonteeseen tai ajatustenkulkuun. Useimpien kaikki mitä tiedämme hahmoista, perustuu heidän fyysiseen käytökseensä, kuten puheeseensa, tai siihen mitä kertoja heistä kertoo, eikä hahmon sisäisiin tunteisiin ei kiinnitetä juuriakaan huomiota (Appleyard, 1991, s. 73–74). Kenties juuri siksi lastenkirjallisuudessa juonen merkitys on niin suuri.

2.3 Empatiasta identifioitumiseen ja itsetietouteen

Kysymys siitä, miksi kiinnymme fiktionaalisiin hahmoihin, on askarruttanut monia kirjallisuudentutkijoita (Nikolajeva, 2014, s. 75). Vaikka teoriassa lukijan maailmasta irrallaan oleva olematon hahmo olemattomineen ongelmineen ei ole lähelläkään lukijan todellista kokemusmaailmaa, ovat kirjalliset hahmot lähin ja monille helpoin kosketuspinta muiden ihmisten ajatus- ja tunnemaailmaan. Blakey Vermeule toteaa teoksessaan *Why Do We Care about Literary Characters?* (2010), että se, että olemme vuorovaikutuksessa fiktionaalisten hahmojen kanssa, on yksi ihmisen kognitiivisuuden keskeisimmistä päähänpintymistä. Kognitiiviset kirjallisuudentutkijat ovatkin päätyneet yksinkertaiseen selitykseen sille, miksi tunnemme vetoa kaunokirjallisuuden henkilöhahmoihin: olemme uteliaita (Vermeule, 2010, s. 12).

Nikolajeva on yksi lastenkirjallisuudentutkimuksen johtavia tutkijoita, ja hän tuo teoksessaan *Reading for Learning: Cognitive Approaches to Children's Literature* (2014) esille kognitiivisen tutkimuksen näkökulmia lastenkirjallisuuteen. Hänen mukaansa fiktiivisten henkilöiden elämän seuraaminen antaa mahdollisuuden oppia millaisia muut ihmiset ovat, ja miten he asettavat motivaatioitaan ja perustelevat aatteitaan ja päätöksiään. Fiktio antaa tähän mahdollisuuden turvallisesti, lukijan oman mielen kautta. Nikolajeva huomauttaa myös, että esimerkiksi

empatiaa on helpompi osoittaa, kun tilanne ei vaadi lukijalta todellista toimintaa (Nikolajeva, 2014, s. 77). Tiivistettynä kaunokirjallisuus antaa siis lukijoille mahdollisuuden päästä muiden ajatusmaailmojen sisään erilaisten narratiivisten keinojen, kuten hän-kertojan avulla. Näin ollen aloittelevat lukijat saavat lukemisesta tukea kognitiiviseen ja sosiaaliseen kasvuunsa (Nikolajeva, 2014, s. 81). Vermeule (2010) käsittelee tätä ajatustenlukemisen termiä selviytymisen kautta. Se, että ymmärrämme mitä ihmiset ajattelevat ja osaamme sen avulla ennustaa, mitä he saattavat tehdä, on yksi tärkeimmistä taidoistamme (Vermeule, 2010, s. 34).

Se, miksi nostin empatian ja sitä kautta toisten ihmisten ymmärtämisen osaksi tätä tutkimusta, on se, että empatian osoittaminen ei välttämättä vaadi samaistumista, sillä empatia ei edellytä sitä, että lukijan ja teoksen sankarilla olisi yhteisiä piirteitä tai kokemuksia (Nikolajeva, 2014, s. 78). Lukijan on siis mahdollista kehittää taitojaan myötäelämiseen, ja sitä kautta laajempaan ja kokonaisempaan minäkuvaan, ilman samaistumisen ja samankaltaisuuden identiteetin pakkoa.

Identifioituminen ja tunteet

Edellistä lausumaani myötäillen Nikolajevaa (2014) on tuonut esille sitä, että kasvattajien olisi tärkeää ohjata lukevia lapsia kohti itsenäistä subjektiivista lukemista, jolloin lukijan on mahdollista kehittää empatiaansa ilman suurta identifioitumisen riskiä. Ristiriitaisesti lastenkirjallisuudentutkimuksessa kuitenkin painotetaan suuresti lukijan kykyä samaistua hahmoihin, ja lapsille tuodaankin usein tekstejä, joissa on helposti samaistuttava päähenkilö (Nikolajeva, 2014, s. 87). Tästä herää kysymys siitä, eikö empatiakykyä olisi tärkeä oppia soveltamaan myös hahmoihin, jotka eivät ole lähelläkään lukijan omia realiteetteja? Kirjallisuuden tulisi tässä mielessä haastaa lukijaa ymmärtämään sellaisia hahmoja, joita hän ei todellisuudessa tule kohtamaan, tai jotka ovat mahdollisimman kaukana lukijan mukavuusalueelta (Nikolajeva, 2014, s. 87).

Tunteet ovat suuri ja kenties tärkein osa empatian sekä samaistumisen motiiveja. Patrick Hogan on teoksessaan *Cognitive Science, Literature, and the Arts: A Guide for Humanists* (2003) erotellut kognitiivisen tutkimuksen kautta tunteen käsitettä pohtiessaan, miksi tunnemme niin suuria tunteita lukiessamme. Hänen mukaansa tunne on usein tekojemme perimmäisin motivaattori, niissäkin tilanteissa, kun emme voi järkeilemällä päätellä kuinka toimia. Näihin tunteenreaktioihin liittyy olennaisena suunnitelmallisuus; tunnemme iloa onnistuessamme, ja surua

epäonnistuessamme. Kun samaistumme henkilöhaamoon, sitoudumme hänen suunnitelmiinsa, tai niihin suunnitelmiin, jotka me lukijana toivomme hänen saavuttavan, ja niiden epäonnistuksessa koemme osan siitä murheesta, jonka hahmokin mielissämme kokee (Hogan, 2003, s. 142–143). Hoganin teesi myötäilee Jaussin samaistumisen tapoja, joiden lähtökohdaksi hän esittää tunnereaktion (Jauss, 1974, s. 298).

Tämän lisäksi lukijan ja hahmon välinen suhde voi osoittautua ongelmalliseksi varsinkin aloittelevilla lukijoilla (Nikolajeva, 2014, s. 84). Nikolajeva (2014) esittää, että lukija usein yhdistää oman elämänsä tapahtumia fiktiivisiin tapahtumiin ymmärtääkseen paremmin hahmon tunteita ja ajatuksia. Tällöin lukijan suhde hahmoon syvenee heidän jakaessaan samanlaisia vaikeita tilanteita ja tunteita. Lapselle, jonka tunne-elämä on vielä hyvin haurasta, on tällainen tunteidenkäsittelyn keino todella arvokas, mutta sen seurauksiin tulee suhtautua varovaisesti (Nikolajeva, 2014, s. 84–87).

Nikolajeva (2014) korostaa, että vaikka samaistuminen hahmoihin on tärkeä väline empatiataitojen ja mielen teorian kehittymiselle, on samalla syytä varoa, ettei lukijan suhde hahmoon pääse niin pitkälle, ettei hän pääse enää irtautumaan tekstin heille antamasta positiosta. Tällöin lukija saattaa “muuttua” hahmoksi. Hän yhdistää elämäntilanteensa hahmoon, ja poistaa tekstistä kaiken sen, mikä ei sovi heidän olettamukseensa. Hyvin nuoret lapset käyttäytyvätkin hyvin tunnepohjaisesti, jopa repien kirjan sivuja, jos hahmot eivät käyttäydy kuten lapsi haluaa (Nikolajeva, 2014, s. 84–87). Tähän liittyy olennaisesti Hoganin (2003) teesi siitä, miten lukijoina sitoudumme henkilöhaamojen suunnitelmiin. Joissain tapauksissa lukija voi olla tyytymättömän päähenkilön suunnitelmiin ja käytökseen ja hän saattaa luoda oman suunnitelmansa henkilöhaamolle (Hogan, 2003, s. 149). Tästä seuraa, etteivät he näin ollen välttämättä osaa erottaa fiktiivisen maailman ominaisuuksia omasta maailmastaan, ja ehkä jopa luulevat voivansa vaikuttaa tapahtumien kulkuun reaktioillaan (Nikolajeva, 2014, s. 84–87).

Itsetietous ja kehittyvä identiteetti

Lukemisen hyötyjä argumentoidaan usein sillä, miten lukija oppii ymmärtämään itseään lukiesaan. Yksi olennaisista identiteetin kehittymisen taidoista on kyky tarkastella itseään toisten silmin (Suoninen, 2013, s. 69). Tämän yhdistää kirjallisuudentutkimukseen Appleyardin teoria siitä, että kirjallisuus antaa lapselle mahdollisuuden peilata minuuttaan ja kokemusmaailmaansa rajattomiin eri maailmoihin ja henkilöihin (Appleyard, 1991, s. 59–61). Nikolajevan (2014)

mukaan lapsen kokiessa samanlaisuuden tai yksilöllisyyden identiteettejä suhteessa henkilö- hahmoihin ja maailmoihin, hänen itsetietoutensa kehittyy. Hänen mukaansa tämä itsetietous liittyy olennaisesti identiteettiin ja sen rakentamiseen, ja erityisesti lapsille, joiden identiteetti on vasta muodostumassa, kirjallisuus voi antaa eväitä omien tunteiden ja käyttäytymisen käsittelyyn. Tähän liittyy olennaisesti se, kuinka henkilö- hahmot esitellään kirjallisuudessa (Nikola- jeva, 2014, s. 141).

Valitettavasti, kuten aikaisemminkin pohdimme, perinteisessä lastenkirjallisuudessa paneudutaan varsin vähän henkilö- hahmojen sisäisiin ajatuksiin ja motivaatioihin. Henkilö- hahmojen tunteet saatetaan esittää representatiivisesti, jolloin henkilö- hahmon tunteet sanoitetaan suoraan. Tällöin lukijan ajatus ei kohdistu konkreettisesti henkilö- hahmoon itseensä, vaan kuva hahmosta saadaan suoraan kertojan välityksellä. Rimmon-Kenanin (1984) mukaan hahmon piirteitä voidaan esittää epäsuorasti teon, puheen tai ajatusten, ulkonäön tai miljöön avulla. Usein mikään näistä ei toimi itsessään, vaan esimerkiksi synkkä miljöö voidaan ymmärtää henkilö- hahmon identiteettiä toistavana vain, jos henkilö- hahmo on jo aiemmin tuonut joillain muilla tavoin esille negatiivisia puolia itsestään (Rimmon-Kenan, 1984, s. 59–60).

Pirjo Liikasen tutkimuksessa *Satu identiteetti- ja ihmissuhdemallina* (1990), tutkittiin aikuisten suhdetta lapsuuden lempisatuihin ja erityisesti näiden päähenkilöihin. Tutkimustulokset käsiteltiin transaktioanalyysin kautta. Tutkimuksessa huomattiin, että sadun sankarilla oli yhteys sadun kertojan, eli tutkittavien aikuisten, persoonallisuuteen. Yhteys löytyi erityisesti positii- vista minätunteista, jolloin sadun sankarin hyväksyessä itsensä ja omatessaan vahvan itsetun- non, myös kertojan positiiviset minätunteet korreloivat positiivisesti. Huomattavaa oli myös se, miten sankarin piittaamattomuus toisista ihmisistä heijastui myös kertojan asenteisiin. (Liika- nen, 1990, s. 99). Tämä tutkimustulos vahvistaa entisestään oletusta siitä, että lapsuuden lem- pisadulla on vaikutus ihmisen identiteetin muodostumiseen (Bettelheim, 1984, s. 9–12).

Kirjallisuus auttaa siis meitä ymmärtämään millaisia muut ihmiset ovat ja tätä kautta auttaa lukijaa kehittämään empatiakykyään, joka taas vuorostaan tukee lukijan identiteetin kehitystä. Olennainen osa sekä empatiaa ja samaistumista ovat tunnereaktiot, joita lukija kokee lukies- saan. Varsinkin samaistumisen kohdalla nämä tunnereaktiot voivat olla vahvoja ja lukijan ja henkilö- hahmon välisestä suhteesta voi tulla niin kehittävä kuin ongelmallinenkin. Lukija oppii empatian ja samaistumisen kautta myös itsetietoutta, hänen peilatessa minuuttaan kirjallisuuden tarjoamiin henkilö- hahmoihin ja heidän toimintaansa, luonteenpiirteisiinsä ja motivaatioihin.

3 Tutkimusprosessi ja metodologia

Tutkimusmetodinani käytän teorialähtöistä laadullista sisällönanalyysia ja tarkempaan metodina lähilukua. Tuomi ja Sarajärvi (2009) määrittelevät sisällönanalyysin tiivistettyä tekstianalyysia, jossa pyritään etsimään tekstin merkitystä. Heidän mukaansa perinteisessä sisällönanalyysissä havainnot ja analyysi tehdään puhtaasti aineiston pohjalta, ilman aiempaa teoriaa, kun taas teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa tutkitaan taas etukäteen määritetyn aiheen ja teorian kautta (Tuomi ja Sarajärvi, 2009, s. 104–105). Tätä teoriaa edustavat tämän työn edeltävät kappaleet, joissa käsittelin sisaruutta, identiteettiä sekä kirjallisuuden ja identiteetin vuorovaikutusta.

Alanko-Kahiluodon (2008) mukaan kirjallisuudentutkimuksellisesti lukijatutkimus on alueena melko nuori, sillä lukija tutkimuskohteena tuli kirjallisuustutkimuksen kentälle vasta 1960–70-luvuilla. Hän toteaa, että nykyään lukijan rooli on osana lähes kaikkea kirjallisuustutkimusta (Alanko-Kahiluoto, 2008, s. 207–8). Käkelä-Puumala (2008) esittää, että henkilöhahmon käsite kirjallisuudentutkimuksessa juontaa juurensa jo Aristoteleen Runousopista, vaikka henkilöhahmon ominaisuudet, ja näin tarvittava tutkimuksellinen lähestymistapa, kehittyvät yhteiskunnan ja kirjallisuudenlajien muutosten mukana. Hänen mukaansa henkilöhahmoa käsiteltäessä on hänestä helppo puhua kuin oikeasti ihmisestä, vaikka henkilöhahmo on todellisuudessa vain oikean ihmisen kuva, representaatio, joka ilmenee merkkijonojen kautta (Käkelä-Puumala, 2008, s. 240–244). Henkilöhahmojen tutkimukseen liittyy Käkelä-Puumalan (2008) mukaan kuitenkin paljon oikeisiin ihmisiin liittyvää psykologista sanastoa, kuten identiteetti ja minuus. Tähän minuuteen kirjallisuudentutkimuksessa liittyy olennaisesti henkilöhahmon kätkeytyminen, jonka lukija tai tutkija voi päätellä tai paljastaa. Henkilöhahmon useat identiteetit taas kätkevät ja osaltaan paljastavat lukijan silmissä syvimmän minuuden. Näin ollen henkilöhahmon todellisin minuus ja luonne, on siis lukijan esittämä hypoteesi. Henkilöhahmon keskeisimpiä käsitteitä on myös subjekti; kun henkilöhahmo viittaa itseensä sanomalla ”minä”, hän määrittää itsensä tietoisesti ja yhteneväiseksi tekijäksi, jolla on osansa tekstin maailmassa (Käkelä-Puumala, 2008, s. 240–44).

Lähestyn tutkimuskysymystäni näiden kahden kirjallisuustutkimuksen aihekontekstin kautta, keskittyen kuitenkin enemmän henkilöhahmojen tutkimukseen sen ollessani tutkimuskysymykseksi pääasia. Tutkimusmetodinani käytän lähilukua, ja lähestyn tulkintaa kysymyksestä: millaista isosisaruutta hahmot edustavat, ja miten tämä ilmenee heidän hahmoissaan. Haluan kui-

tenkin ottaa yhdeksi alakysymyksekseni sen, miksi ja miten henkilöhahmot vaikuttavat lukijoihin, perustellen näin tutkimusaiheeni tärkeyttä. Tätä näkökulmaa käsittelin aiemmissa teoria-kappaleissani.

Tutkimusaineiston esittely

Valitsin tutkimusaineistokseni kaksi henkilöhahmoa Astrid Lindgrenin lastenkirjoista *Saariston lapset* ja *Veljeni Leijonamieli*. Molemmat ovat isosisaria, mutta he tulevat hyvin erilaisista konteksteista, ovat eri ikäisiä ja edustavat eri sukupuolia. Heillä on kuitenkin yksi hyvin tärkeä yhdistävä tekijä, ja se on heidän isosisaruutensa rakentuminen hoivasuhteelle. On tutkittu, että varsinkin sisarusten ikäeron ollessa yli neljä vuotta, rakentuu toimiva sisarussuhde useimmiten hoivasuhteen avulla, jolloin yhteiset positiiviset muistot rakentuvat näiden hoivatilanteiden kautta (Rannikko, 2008, s. 178). On myös todettu, että erityisesti sellaisissa kulttuureissa, joissa painotetaan sisarusten vastuuta huolehtia toisistaan, ovat lapset hyvin sosiaalisesti kehittyneitä (Dunn, 1991, s. 105). Hahmojen ikäero heidän pienempiin sisaruksiinsa onkin melko suuri, pisimmillään 12 vuotta.

Tutkiessani Malinin ja Joonatanin identiteettiä suhtaudun heihin kuin todellisiin ihmisiin. Tämä myötäilee hyvin perinteistä kirjallisuuden lukemisen traditioita siitä, että henkilöhahmot ovat oikeita ihmisiä, joita kirja vain kuvaa. Lisäksi, koska pyrin lähestymään tulkintaa siitä kontekstista, missä lapsi lukijana mahdollisesti on, en halua siirtää henkilöhahmoa abstraktiksi kuvaukseksi, sillä niin tuskin moni lapsi asiaa käsittelee.

Astrid Lindgren

Jens Andersen julkaisi vuonna 2014 laajan elämäkertateoksen *Astrid Lindgren: Tämä päivä, yksi elämä*, jossa hän kertoi laajasti niin Astridin elämästä, kuin tuotannosta. Käytän tätä teosta nyt lähteenäni kertoessani lyhyesti Lindgrenin elämästä sekä hänen tuotannossaan toistuvista teemoista.

Astrid Lindgren syntyi vuonna 1907 Vimmerbyssä. Hänen perheeseensä kuuluivat vanhempien lisäksi isovelji ja kaksi pikkusiskoa. Astridin äiti kirjoitti runoutta ja oli vahva auktoriteetti lapsilleen, kun taas Astridin maanviljelijäisä oli Astridin mukaan tunteikkaampi. Astrid säilytti lämpimät välit sisaruksiinsa koko elämänsä ajan, mutta erityisen tärkeä tuki hänelle oli hänen isoveljensä Gunnar, jonka kanssa hän kävi vilkasta kirjeenvaihtoa aina tämän kuolemaan asti. Astrid on myöhemmin kuvannut lapsuuttaan elämänsä onnellisimmaksi ajaksi. Teini-ikäisenä

Astrid tunnettiin Vimmerbyssä kapinallisena poikatyttönä. Hän pukeutui välillä miesten vaatteisiin ja oli muun muassa kotikaupunkinsa ensimmäinen nainen, joka leikkasi hiuksensa lyhyiksi. (Andersen, 2014, s. 23, 28, 34–35).

Astrid voitti 13-vuotiaana *Vimmerby tidningin* kirjoituskilpailun, ja hänen ensimmäinen tekstinsä julkaistiin lehdessä. 17-vuotiaana hän alkoi työskennellä toimittajana samassa lehdessä. Pari vuotta myöhemmin hän muutti Tukholmaan työskennelläkseen konekirjoittajana, mutta sitä ennen hän synnytti aviottoman lapsen, Larsin, salaa Tanskassa. Hänen täytyi jättää Lars Tanskaan sijaisperheeseen tämän ensimmäisten vuosien ajaksi, mutta haettuaan Larsin kotiin, Astrid tunsikin olonsa lohduttomaksi huomattessaan, miten paljon Lars kaipasi takaisin Tanskaan. Tanskalaisesta sijaisäidistä oli tullut tälle äiti, ja sijaisäidin teini-ikäisestä pojasta isä (Andersen, 2014, s. 39–42, 85, 123). Astrid kirjoitti myöhemmin, että ”Sen [Larsin] itkun kuulen yhä sisimmässäni ja se jatkuu varmaan päivieni loppuun asti. Ehkä juuri sen itkun takia olen pitänyt niin lujasti lapsen puolta ---” (Andersen, 2014, s. 109).

Myöhemmin Lindgren meni naimisiin Sture Lindgrenin kanssa ja he saivat tytön, Karinin, joka keksi eräänä päivänä hassunkurisen nimen ja pyysi äitiään kertomaan hänelle tarinan Peppi Pitkätossusta (Andersen, 2014, s. 177). Peppi Pitkätossun menestyksen jälkeen Lindgrenistä tuli koko Ruotsin tunnetuin ja rakastetuin kirjailija: hän sai ennen kuolemaansa vuonna 2002 yli 75 000 kirjettä lapsilta ja aikuisilta, joita hänen teoksensa olivat koskettaneet (Andersen, 2014, s. 12).

Lindgrenin teokset ovat täynnä yksinäisiä lapsia. He voivat olla äidittömiä tai isättömiä, hylättyjä tai yksinäisiä perheensä keskellä. Lindgren ei koskaan Lindgren on itse myöntänyt useissa kirjeissä ja haastatteluissaan, että yksinäisyys on kulkenut hänen mukanaan aina (Andersen, 2014, s. 243). Kun häntä kritisoitiin *Veljeni Leijonamielen* lohduttomasta lopusta, totesi hän näin: ”Lapselle se on onnellinen loppu. Ainoa, jota lapset oikeasti pelkäävät, on yksinäisyys. Että jää niiden hylkäämäksi, joista todella pitää.” (Andersen, 2014, s. 343).

Astrid oli varsinkin viimeisinä vuosinaan hyvin rohkea yhteiskunnallinen vaikuttaja. Hän otti kantaa eläinten oikeuksiin, luonnonsuojeluun, ja eräässä vaiheessa hän oli myös mukana kaatumassa hallitusta satiirisella tarinallaan Pomperipossasta. Kaikkein tärkeintä Astridille olivat kuitenkin lapset. Hän mullisti lastenkirjallisuutta paitsi kuoleman ja yksinäisyyden teemojen käsittelyn kautta, mutta myös kirjoittamalla lapsen näkökulmasta. Lapsi minäkertojana oli vielä 1940-luvulla varsin erikoinen ja epäsovinnainen kertomisen tapa, ja Lindgren vakiinnutti tämän tyylikeinon osaksi lastenkirjallisuuden perintöä useilla minäkertojillaan, joista ensimmäinen oli

Melukylän lapsien Liisa. Lindgren on myöhemmin todennut Liisan kuvastavan häntä itseään (Andersen, 2014, s. 244, 353, 384, 392).

Saariston lapset

Saariston lapset (1964), johon viitataan tulevaisuudessa lyhenteellä SL, on Astrid Lindgrenin pisin lastenkirja. *Saariston lapset* kirjoitettiin ensimmäisenä televisiosarjaksi, ja Lindgren kirjoitti kirjan näiden käsikirjoitusten pohjalta (Andersen, 2014, 307–308). Tämä näkyy hieman romaanin juonessa, sillä juonenkaari nojautuu selvästi useihin pieniin kertomuksiin. Vaikka teoksessa on useita huomattavia henkilöihahmoja, nousee Melkersonin perhe teoksen keskeiseksi toimijaksi. Teos alkaa Melkersonien matkasta Saltkråkanin saarelle, josta perheen isä, Melker, on vuokrannut vanhan ja rönsistyneen puutalon, Nikkarilan. Unelma täydellisestä kesästä tuntuu latistuvan, kun he saapuvat koleaan ja kylmään taloon, jonne sataa sisään, mutta pian he huomaavat rakastuneensa Saltkråkaniin ja sen asukkaisiin. Nikkarilasta tulee heille rakas koti ja Saltkråkanista paratiisisaari, jossa he saavat viettää täydellisen lapsuuden kesän. Erityisen hyvin tämä tulee ilmi hahmojen sisäisen pohdinnan ja Melkersonien perheen vanhimman lapsen, Malinin, päiväkirjamerkintöjen kautta.

Tutkimukseni ensimmäinen osa koostuu Malinin henkilöihahmon tulkinnasta. Valitsin Malinin ensimmäisenä omakohtaisista syistä, sillä hänen hahmonsä on ollut minulle aina tärkeä esikuva ja halusin tutustua häneen paremmin. Pian kuitenkin tajusin, että hän on todellakin oivallinen esimerkki sekä Astrid Lindgrenin vastuuntuntoisista tyttöihahmoista, että tyttöesikoisen karikatyyristä. Malin on sievä ja kiltti, ja hän on ottanut jo varhaisessa vaiheessa paljon vastuuta perheensä hyvinvoinnista. Hän niistää nenät sekä vaatettaa ja ruokkii sekä kolme veljeään että isänsä. Hän onkin omaksunut oman isosiskonsa roolinsa jatkeeksi hoivaajan roolin, sopien näin oivallisesti pohjoismaalaisen lastenkirjallisuuden kaanoniin sisaruksistaan huolehtivana ja päteväenä toimijana (Aasgaard, 2018, s. 285).

Veljeni Leijonamieli

Veljeni Leijonamieli (1973), johon viitataan tulevaisuudessa lyhenteellä VL, on Astrid Lindgrenin puhuttavampia teoksia. Se on fantasiateos, joka käsittelee yksinäisyyden ja kuoleman teemoja kertomalla tarinan kahdesta veljestä, jotka päätyvät kuolemansa jälkeen ihmeelliseen Nangijalaan. Kuolemanjälkeisessä paratiisissa vaanii kuitenkin pahuus, jota vastaan päähenkilömme asettautuvat. Teos alkaa meidän maailmastamme, jossa Korppu, jonka näkökulmasta tarinaa seuraamme, sairastaa kotinsa keittiössä ja tietää kuolevansa pian. Hänen isoveljensä

Joonatan lohduttaa häntä kertomalla tarinaa Nangijalasta, jonne kaikki lopulta kuoltuaan päätyvät. Sankarillisesti Joonatan kuitenkin kuolee ennen Korppua pelastaessaan tämän tulipalosta. Pian he kohtaavat jälleen Ruusulaaksossa, josta hetken onnellisen elon jälkeen paljastuu kavaltaja, joka syöksee veljekset keskelle vapaustaistelu katalaa Tengiliä vastaan. *Veljeni Leijonamieli* on selvä esimerkki fantasiakirjallisuudesta, jossa on kantavana teemanaan klassinen hyvän ja pahan välinen taistelu. Teos onkin oiva esimerkki fantasiakirjallisuuden kaanoniamäärittävistä fantasian elementeistä, jotka antavat mahdollisuuden käsitellä absoluuttista pahuutta epäinhimillisten olentojen kautta. Osa fantasiakirjallisuuden kauneutta ja viehätystä on myös tämän mahdollistama inhimillisen hyvyyden esittäminen.

Tutkimukseni toisessa osassa tutkin Joonatan Leijonamielen hahmoa. *Veljeni Leijonamieli* on kirjoitettu Joonatanin pikkuveljen Korpun näkökulmasta, mutta jo teoksen nimi paljastaa paljon veljesten välisestä rakkaudesta. Korppu ihailee Joonatania, joka on vahva, kiltti ja sankarillinen. Teoksen keskeisenä käännekohtana Joonatan uhraa itsensä pelastaakseen veljensä, ja tätä myönteäillen myös hänen myöhempää käytöstään leimaa lähes uhkarohkea epäitsekkyys. Joonatan on hyvin mielenkiintoinen kuvaus isoveljestä, joka tuntuu mahdottoman täydelliseltä.

4 Tekstianalyysin tulokset

4.1 Kiltti Malin

Malin oli perheen ankkuri ja tukipylväs. Siitä lähtien kun heidän äitinsä kuoli Pellen synnytyessä, Malin oli ollut äitihahmo Melkersonin pojille, Melker mukaan luettuna. Ensimmäiset vuodet hän oli ollut aika hento, lapsellinen ja avuton pikku äiti, mutta vähitellen hänestä oli tullut yhä pystyvämpi ”niistämään, pesemään, haukkumaan ja leipomaan pulia”, kuten hän itse kuvasi tehtäviään. (SL, s. 13–14)

Malin on perheensä vanhin lapsi ja perheen ainoa naispuolinen henkilö. Hän on teoksen alussa 19-vuotias, ja toimii veljilleen ja jopa isälleen huolehtijana, äitihahmona. Jo teoksen alussa hänen roolinsa perheessä tulee selväksi. Matkalla Salkkråkaniin hän päivittelee hyväntuulisesti isänsä kevytmielisyyttä ja poikamaista huolettomuutta. Melkerin ja poikien iloitessa tulevasta kesästä, hän osoittaa tunteensa pidättyvämmiin, ja yrittää lähestyä tulevaa mahdollisimman realistisesti, kenties vastapainona isänsä yltiöoptimistiseen elämänasenteeseen. Malin, kuten meille jo ensimmäisen luvun lopussa selviää, on kuitenkin yhtä lailla haaveileva taiteilijasielu kuin isänsä. Hän, vaikkakin realisti, ei kallistu pessimismiin. Hän paistaa vohveleita aamupalaksi, koska aamu on kaunis ja ilahtuu nähdessään Saltkråkanin aamuruskon, heleän viehkeinä kukkivat omenapuut ja valkeat orapihlajakinokset. Hän myös kirjoittaa päiväkirjaansa tavalla, josta hänen kirjailijaisänsä olisi ylpeä, ja saammekin näiden päiväkirjamerkintöjen kautta ikkunan Malinin sisäiseen maailmaan: ”Malin, Malin, missä olet viipynyt näin kauan? Tämä saari, sen pienet liikuttavat ranta-aitat, vanhat kylätiet, laiturit ja kalastajaveneet – kaikki tämä sydäntäriipaiseva kauneus on odottanut hiljaa sinua täällä avomeren äärellä, etkä sinä ole koskaan tiennyt siitä mitään, eikö se ole kauheaa?” (SL, s. 17–18)

Malinin päiväkirjamerkinnöillä on myös suuri merkitys juonen etenemiseen, sillä kertoja käyttää usein Malinin päiväkirjamerkintöjä edistääkseen juonta: ”Malin kirjoitti: ”En ole ikinä tuntenut itseäni yhtä pieneksi kuin joutuessani kävelemään laiturilla tuon lapsen silmien edessä kädet täynnä kamaa ja sateen valuessa virtanaan.” (SL, s. 19) Tämä pätkä Malinin päiväkirjasta jatkuu aina majesteettisen Pampulan kohtaamisesta Nikkarilan ulko-ovelle asti usean sivun ajan. Seuraava luku jatkaa tarinaa kuitenkin kaikkitietävän kertojan kautta, aina saman päivän iltaan, kun Malin kirjoittaa päiväkirjaansa viimeiset kappaleet heidän ensimmäisestä päivästäan Nikkarilassa. Tämän lisäksi kertoja kiinnittää, perinteisestä lastenkirjallisuudesta poiketen, suu-

ren osan kerronnastaan henkilöhahmojen sisäisille ajatuksille ja tunteille: ”Hän päätti vielä toisenkin asian. Olkoon kaivossa sammakoita miten paljon tahansa ja talon ikkunat vaikka säpäleinä, olkoon Nikkarila miten ränsistynyt hyvänsä, mikään ei estäisi häntä olemasta onnellinen juuri täällä ja nyt.” (SL, s. 32) Tämä on erityisen tärkeää, kun mietitään henkilöhahmoihin samaistumista. Toisaalta laaja ja selkeä hahmokuvaus voi etäännyttää hahmosta, kun oma persoona on vaikeampi sovittaa samaan muottiin, mutta toisaalta hahmo tulee lukijalle paljon tutummaksi kuin sisäisen dialogin puuttuessa. Malinin persoonallisuus esitetään itsessään hyvin miellyttävänä, jolloin hänen asemansa arvostettuna roolimallina on verrattain hyvä. Kuka ei haluaisi olla yhtä sievä, kiltti, itsevarma ja sosiaalisesti älykäs, kuin Malin?

4.1.1 Malin, Melker ja identiteetti

Saltkråkania tuntuvat hallitsevan vahvat nais- ja tyttöahmot. Matriarkaalisesta Märta Grankvistista tulee Malinille ihailun kohde, äitihahmo, jollaiseksi Malin haluaa perheensä äitihahmona itsekin pyrkiä. Hänen kauttaan Malin adoptoikin yhä aikuismaisempia piirteitä. Myös Märtan lapset, majesteettinen Pampula ja Malinin amatsoneiksi kutsumat Teddy ja Freddy, ovat erityisen itsenäisiä ja vahvatahtoisia. Saltkråkan poikkeaa vahvojen tyttö- ja naishahmojen avulla perinteisestä patriarkaalisesta yhteiskunnasta, ja muodostaa vahvasti matriarkaalisen pienoisyhteiskunnan, jossa vaikeat päätökset jätetään usein vahvojen naishahmojen harteille, miesten keskittyessä paljon enemmän esimerkiksi tunne-elämään. Täysin kaksijakoista tämä ei kuitenkaan ole, sillä Lindgren on taitavasti rakentanut henkilöhahmonsa hyvin moniulotteisiksi. Esimerkiksi Malin on hyvin tunteikas ja kaunopuheinen kuten kirjailijaisänsä, mutta hän osaa myös ottaa vahvan auktoriteettiaseman ja pystyy piilottamaan tunteensa tarpeen vaatiessa. Näin hän tekee veljiensä kadotessa sumuun. Melkerin epätoivon edessä hän hillitsee itkunsa ja itkee salaa, kenties pyrkiessään säilyttämään asemansa perheen tukipylväänä: ”Malin oli hillinnyt itsensä koko päivän, mutta nyt hän tunsu itkun pyrkivän esiin. Kaikki tuntui hirveän kurjalta. Koska ei voinut itkeä isän tähden, hän juoksi ulos. Kyyneleet alkoivat vuotaa heti hänen päästyään oven ulkopuolelle, ja nyt ne saivat valua.” (SL, s. 97)

Malinin suhde isäänsä on holhoava. Hän esimerkiksi kieltää kyläkauppiasta Nikke Grankvistia myymästä isälleen tavaroita, joilla hän voisi vahingossa vahingoittaa itseään. Hän tuntuu myös kantavan suuren osan perheensä henkisestä kuormasta, antaen isälleen mahdollisuuden melko vapaaseen tunne-elämään, mutta samalla eväten itseltään mahdollisuuden tukeutua isäänsä, ku-

ten edellisessä lainauksessa huomasimme. Melker edustaakin hyvin epätyypillistä maskuliinisuutta hänen ollessaan Saltkråkanin asukkaista tunnepohjaisin ja hänen reagoidessaan tilanteisiin lähes melankolisella tunteikkuudella. Näin väittäessä ei pidä kuitenkaan unohtaa, että Melkerin huoli lapsiaan kohtaan on yksi teoksen kantavista teemoista. Melker kiinnittääkin suuren osan huomiostaan lastensa yleiseen ja henkiseen hyvinvointiin, kun Malin taas keskittyy perheensä ruokkimiseen ja taloudenhoitoon. Tämä tulee esille erityisesti silloin, kun Nikkarila ollaan vaarassa menettää. Malin ja Melker istuvat synkkänä iltana Nikkarilan keittiössä ja Melker parahtaa epäonnistuneensa isänä, kun ei pysty ostamaan Nikkarilaa, ja antamaan lapsilleen ikuista paratiisikesää. Malin muistuttaa isäänsä tämän epätoivon hetkellä siitä, mikä todellisuudessa on tärkeintä sekä elämässä että vanhemmuudessa.

Minut, mitä te minulla teette? --- Olisin halunnut antaa teille kaiken kauniin, hauskan ja ihmeellisen elämässä... --- Mutta niinhän sinä olet tehnytkin, isä, Malin sanoi rauhallisesti, – Olemme saaneet kaiken kauniin, hauskan ja ihmeellisen täällä elämässä. Sinulta, juuri sinulta! Ja sinä olet rakastanut meitä, se on ainoa joka merkitsee jotain. (SL, s. 350)

Psykologisesti tarkasteltuna Malinin identiteettiä on melko hedelmällistä tarkastella kappaaleessa 1.2. käsittelemäni sosiaalipsykologian teorian valossa. Teoksessa tulee hyvin nopeasti esille Malinin subjektiminän ja objektiminän erot. Objektiminän liittyessä erityisesti ulkopuolisen maailman reflektointiin ja sieltä rakennettuun rooliin, edustaa Malinin rooli isosiskona ja äitihahmona, sekä hänen toimintansa tämän roolin puitteissa, hänen objektiminäänsä. Voitaisiin ajatella, että Malinin vastuuntuntoisuus juontuu hänen objektiminäänsä kohdistuvista odotuksista äidittömänä isosiskona perheessä, jonka kaikki muut jäsenet edustavat vastakkaista sukupuolta. Koska ympäröivä kulttuuri antaa ihmiselle merkityksiä, ominaisuuksia ja jopa luokitteluja, voimme myös tulkita Malinin toimintamalleja tuon ajan kontekstin kautta. Lapsista huolehtiminen ja ruoanlaitto kuuluivat usein perheen naispuolisille henkilöille, kuten myös perheen emotionaalinen kehitys. Malin edustaa perheessään tätä naistoimijaa, joka kokatessaan käskee perheen pojat hakemaan vettä ja puita. Ja vaikka Melker on tunteikas, saattaa hän kiihdyksissään unohtaa lastensa tunteet. Tässäkin Malin astuu kuvaan, ja käyttäytyy rauhallisen rationaalisesti lohduttaessaan veljiään sekä isäänsä, vaikka sisimmässään olisi kovin suruissaan.

Tästä pääsemmekin subjektiminään, joka kiinnittyy itsenäisiin tunteisiin, kokemuksiin ja elämyksiin. Pääsemme tutustumaan Malinin subjektiminään erityisesti tämän päiväkirjamerkintöjen kautta sekä kaikkitietävän kertojan paljastaessa Malinin sisäisiä tunteita ja haluja. Erityisen huomattava piirre, jonka lasken osaksi Malinin subjektiminää, on hänen kaunopuheisuutensa ja hänen vahvuutensa nähdä ja arvostaa kauneutta. On kuitenkin huomattava, että objektiminä ja

subjektiminä ovat jatkuvassa vuoropuhelussa keskenään, eikä kumpikaan yksin voi olla olemassa itsenäisesti. Ihmisen ajattelu, jota Malinin päiväkirjamerkinnätkin edustavat, on siis objektiminän ja subjektiminän sisäistä dialogia, jossa sosiaalinen konteksti ja ihmisen itsenäinen maailma rakentavat yhdessä ihmisen minuutta. Näin ollen näen Malinin päiväkirjamerkinnät olennaisena osana, kun tutkimme hänen identiteettiään.

4.1.2 Malin ja veljet

Hieman kauempana seisoivat Malin kaiteeseen nojaten ja hänen vieressään vaaleansiniseen poolopaitaan pukeutunut pitkä nuori mies. He juttelivat ja nauroivat, ja poolopaitainen katsoi Maliniin, heidän Maliniinsa, aivan kuin olisi löytänyt pienen kultakimpaleen paikasta, jossa vähiten oli osannut odottaa. --- Niklas muljautti poolopaitaiseen. -- Kumma juttu, että aina ollaan norkoilemassa toisten sisaria. Malinin viereen pitäisi asettaa taulu: »Ankkuroiminen kiellettyä!» Sitten hän katsoi Johaniin ja molempia poikia nauratti. Ei heillä pohjimmaltaan ollut mitään sitä vastaan, että joku osoitti ihailuaan Malinille, mikä Johanin väitteen mukaan toistui suunnilleen kerran neljänneksessä. Eivät he olleet aivan tosissaan, mutta silti heitä vaivasi salainen pelko – entä jos Malin tosiaan jonakin päivänä rakastuisi, menisi kihloihin ja naimisiin ja vaikka mitä! (SL, s. 12–13)

Malin kuvataan viehättävänä ja hyvin feminiinisenä, ja hänen luonteenpiirteistään vahvimpina nousee hyvin hegemoniseen feminiinisuuden liitettäviä piirteitä, kuten kiltteys, viehättävyys ja viattomuus. Olennaisesti tämä tulee esille teoksen yhdessä toistuvassa konfliktissa, joka kumpuaa Melkersonin perheen poikien menettämisen pelosta. Malinia liehittäviä poikia esiintyy kertomuksessa muutamia, eivätkä perheen pojat ole mielissään Malinin ja potentiaalisten aviomiesten kanssakäymisestä, kuten edellä olevasta lainauksesta käy ilmi. Malin itse suhtautuu tilanteisiin melko välinpitämättömästi. Hän tietää olevansa sievä ja monien mielestä viehättävä, mutta ei kiinnity asiaan liikaa, kuten Melker myöhemmin pohtii: ”Malin ensinnäkin, isän lohtu ja päivänsäde, miten hänestä oli sievyydestään huolimatta voinut tulla niin viisas? --- Ja sitä paitsi hän oli suloinen, mutta tiedottomasti kuin kukka --- ” (SL, s. 157).

Vaikka Malinin henkilöahmo on helppo tulkita pelkästään hänen hoivaluonteensa kautta, ei Malin jää pelkästään äitihahmonsa taakse. Hän on vakaa ja rauhallinen, mutta suhtautuu asioihin huumorilla. Hän myös ärsyyntyy ja suuttuu tilanteen niin vaatiessa; erityisesti vanhempien veljiensä provosoinnista. Tämä näkyy hyvin selvästi välikohtauksesta juhannuksena, kun Johan ja Niklas, Teddy ja Freddy apunaan, pyrkivät sabotoimaan Malinin täydellisen juhannusillan: ”Mutta vielä en ollut ehtinyt suuttua heihin. Vasta sitten kun he tuhosivat juhannusyöunelmani

Janssonin lahden rannassa, minä todella suutuin. Olisin halunnut uneksia yksinäni, ilman Kristeriä ja ehdottomasti ilman noita lurjuksia, mutta sitä iloa ei minulle suotu.” (SL, s. 120)

Pojat ovat silti ylpeitä Malinista. Kuten tämän kappaleen alussa olevasta lainauksesta käy ilmi, ei heitä varsinaisesti haittaa, jos ihmiset osoittavat Malinia kohtaan kiinnostusta. He tietävät, että Malin on sievä. Tämän lisäksi pojat huomioivat paljon Malinin tunteita, ja haluavat suojella häntä turhalta mielipahalta. Tämä tulee ilmi erityisesti heidän saapuessaan Nikkarilaan, ja kun kaivosta löytyy sammakko ja Nikkarilaan sataa sisälle: ”--- pojat olivat varmoja, että Malin saisi unettoman yön, jos he nyt ilmoittaisivat hänelle tästä kurjuudesta. Ja koska he pitivät sisarestaan ja tahtoivat hänelle hyvää, he siirsivät hiljaa Niklaksen vuoteen sivuun ja panivat sangon vuotopaikan kohdalle.” (SL, s. 45) Pojat myös tottelevat Malinin auktoriteettia lähes poikkeuksetta. Poikkeuksen tässä tekee Pelle silloin kun hän karkaa ampumaan kettuja ”Mä olen ukona ja ammun ketuja Janssonilla” (SL, s. 212). Tällöinkin Malinin perheen sisäisen auktoriteetin merkitys kasvaa, kun Melker kysyy Pellen nukkumaanmenoajoista Malinilta, ja Malin lähtee itse yöhön etsimään Pelleä. Malin on näin ollen myös isänsä siunauksella se, joka asettaa rajat veljilleen. Pojat kuitenkin selvästi kunnioittavat myös isäänsä, ja esimerkiksi Pelle ajattelee usein kertovansa asioita ”isälle ja muille”. Tällöin Melker on, ainakin Pellelle, se henkilö, joka määrittelee heidän perheensä.

Malin välittää paljon veljiensä tunteista. Hän iloitsee heidän ystävyys-suhteistaan ja huolehtii myös heidän ystävistään. Hän kiinnittää myös erityistä huomiota siihen, miten muut kohtelevat hänen veljiään, eikä ihastu sellaisiin miehiin, jotka eivät arvosta hänen perhettään. Esimerkiksi Krister ei ole lapsirakas, ja kyseenalaistaa Malini rakkauden veljiinsä: ”Kuinka kestät noita tenavia aina ympärilläsi?” (SL, s. 122). Lopulta Kristerin empatiakyvyttömyys on Malinille liikaa, kun Melkerin ollessa pulassa; ”---Krister nauroi niin, että oli vähällä tukehtua, tajuamatta lainkaan miten syvää inhoa se herätti Malinissa.” (SL, s. 152). Kun sammakkoprinsi Petter ilmestyy Salkråkaniin, ovat hänen kantavia luonteenpiirteitään juuri ne, jotka Malin näki Kristeriltä puuttuvan. Hän on ystävällinen, ja toimii oikeudenmukaisesti ja empaattisesti kieltäytyessään ostamasta Mooseksen Vestermanilta, jotta Pelle saa pitää eläimen. Ja kun Pelle päästää Mooseksen vapauteen, antaa Petter surun murtamalle Pellelle oman koiransa. Petterin epäitsekyyden edessä Malin huomaa rakastavansa tätä, ja, vaikka teoksessa heidän tarinansa ei tästä enää jatku, menevät he teoksen filmatisoinnissa naimisiin ja saavat pienen tytön. Malinin rakkauden Petteriä kohtaan voisi nähdä toistavan hänen rakkauttaan veljiä kohtaan. Sitä, että Malin valitsee miehekseen ensimmäisen miehen, joka saavutti hänen veljiensä hyväksynnän ja joka

ymmärtää Malinin rakkauden veljiään kohtaan, voitaisiin pitää kuvauksena hänen lojaaliudestaan sille Malinille, jonka identiteettiä on lähes hänen koko elämänsä määrittänyt hänen roolinsa isosisarena.

4.2 Urhea Joonatan ja pelokas Korppu

Joonatan näytti tosiaan satuprinssiltä, se oli totta. Hänen hiuksensa kimmelsivät ihan kuin kulta, ja hänellä oli tummansiniset kauniit silmät, jotka oikein säteilivät valoa, ja kauniit valkoiset hampaat ja ihan suorat sääret. Eikä siinä kaikki. Hän oli kiltti kanssa, ja voimakas, ja hän osasi kaiken ja ymmärsi kaiken ja oli luokan paras. (VL, s. 10)

Näin Korppu Leijona kuvailee veljeään teoksen alussa. Teoksen kertojana toimiva Korppu kertoo samanaikaisesti omaa tarinaansa ja veljensä tarinaa. Siinä missä *Saariston lapset* tarjoaa Malinin sisäiseen maailman suoran portin tämän päiväkirjamerkintöjen sekä kaikkitietävän kertojan kautta, ainoa väylämme tarkastella Joonatanin hahmoa, on hänen pikkuveljensä silmien kautta. Jo teoksen alussa Joonatanin ja Korpun välisen suhteen läheisyys ja merkitys erityisesti Korpulle tulee selville. Joonatan, joka välittää veljestään niin paljon, että viettää kaikki iltansa tämän vuoteen vierellä kertomassa tarinoita paremmasta maailmasta ja keittää hänelle öisin hunajavettä, on Korpulle selvästi hänen elämänsä tärkein ja rakkain ihminen. Jopa veljesten äiti, joka kyllä teoksessa mainitaan, jää Korpun kertomuksessa toiselle sijalle. Tietyllä tavalla tarina rakentuu kuin äitiä ei olisikaan. Korpun pelätessä kuolemaa, Joonatan kertoo tarinan Nangijalasta, jonne kaikki päätyvät kuoltuaan. Nangijala on paratiisi, jossa kaikki ovat terveitä, eikä maailmassa ole pahuutta. Kyyhkysset, joista poikien äiti laulaa ikävöidessään poikien isää, kulkevat Joonatanin kertoman mukaan tuon toisen maailman ja Korpun ja Joonatanin todellisuuden välillä.

Korpun tiedostaessa kuolemansa, hän pelkää toki kuolemaa, mutta toteaa: ”Vasta silloin minä tulinkin ajatelleeksi, mimmoista olisi mennä Nangijalaan ilman Joonatania. Miten yksinäinen minä ilman häntä olisin. Mitä iloa siitä olisi, että pääsisin vaikka miljoonaan seikkailuun ja satuun, ellei Joonatan olisi mukana.” (VL, s. 12) Kuolemanpelon syrjäyttää, ainakin hetkellisesti pelko siitä, että Korppu joutuu kohtaamaan sen yksin, ilman Joonatania.

Kun Joonatan sitten sankarillisesti uhraa itsensä pelastaen Korpun palavasta talosta, tulee Korpun yksinäisyydestä totta. Tämän tapahtuman seurauksena Joonatan saa nimekseen Leijonamieli, hänen entinen opettajansa kirjoittaessa lehteen: ”Rakas Joonatan Leijona, eikö sinun oikeastaan pitänyt olla nimeltäsi Joonatan Leijonamieli? Muistatko kun luimme historian kirjasta,

mitä urhea englantilainen kuningas nimeltä Rikhard Leijonamieli teki, muistatko miten sinä silloin sanoit: »Ajatella, miten joku voi olla niin rohkea, että hänestä kerrotaan jälkeen päin historian kirjoissa, minä en kyllä pystyisi siihen!» (VL, s. 15). Korppu pitää nimeä oivallisena, ja Joonatanin tullessa tapaamaan häntä kyyhkysenä, lukeekin nimi Leijonamieli heidän tulevan kotinsa portissa Nangijalassa. Kun Astrid Lindgreniä haastateltiin teokseen liittyen, hän totesi kertomuksen Nangijalasta olevan Korpun mielikuvituksen tuotetta. Hän jopa halusi liittää teokseen piirroksen Leijonamielen veljesten hautakivistä. (Andersen, 2014, s. 342) Toden totta, teos oli Lindgrenille yksinäisen ja kuolevan pojan viimeinen kertomus urheasta veljestään, viimeinen kunnianosoitus hänen elämänsä tärkeimmälle ihmiselle.

Mutta, koska tämä ajatus tuntuu käsittämättömän lohduttomalta, eikä toivoakseni kukaan lapsilukijoista päättele teoksen todellista luonnetta, käsittelen teosta puhtaasti fantasiakirjallisenä tuotoksena. Kun Korppu sitten kuolee, hän on niin onnellinen nähdessään Joonatanin taas, ettei hän saa itkulta sanaa suustaan: ”Yritin huutaa »Joonatan», mutta kai minä itkin, sillä huudosta tuli vain pieni inahdus. Joonatan kumminkin kuuli sen.” (VL, s. 21) Joonatan kaappaa Korpun syliinsä ja rutistaa häntä, ja he nauravat ja nauravat. Joonatan ottaa Korpun vastaan tavalla, joka kertoo hänen rakastavansa veljeään erittäin paljon. Vaikka hän on jatkanut elämäänsä odottaessaan Korppua saapuvaksi, on selvä, että hän on jälleennäkemistä ainakin lähes yhtä kiihkeästi kuin Korppu.

Ensin tuntui ihan siltä kuin hän ei olisi tuntenut minua. Mutta sitten hän huudahti ja heitti ongen kädestään ja pinkaisi juoksuun ja rutisti minua, ikään kuin hän olisi käsin koskettaen halunnut varmistua siitä, että minä tosiaan olin tullut. --- Joonatan puolestaan nauroi, ja me seisomme rinteessä joen äärellä sylityksin ja olimme niin iloisia, kun olimme taas yhdessä, niin iloisia, ettei sitä voi selittää. (VL, s. 21–22)

Veljesten rauhaisa elo ei valitettavasti jatku kauaa, sillä pahuus nousee vuorten takaa. Veljesten rakkaus kohtaa vastakohtansa Tengilin ja Katlan julmuudesta. Tämä dualistisuus rakentaa kontrastin vihannoivan laakson ja jyrkän vuoriston välille. Kun Joonatan jättää Korpun pelastaakseen Orvarin, voi päätös yllättää lukijat, niin kuin se yllätti myös itse kirjailijan (Edström, 1992, s. 234). Veljesten rakkaus tuntuu ennen tätä niin loputtomalta, ettei heitä pysty lukijan silmissä erottamaan kuin kuolema. Ja todellisuudessa edes välimatka ei estä Korppua kuulemasta, kun Joonatan on pulassa. Kun Korppu kuulee unessaan Joonatanin huutavan apua, hän ei näe tilanteessa muuta vaihtoehtoa, kuin sen, että hänen pitää päästä Joonatanin luokse. ”Pimeässä ympärilläni oli kuuluvinaan villien huutojen kaikunaa, Joonatanin huutojen! Hän oli huutanut minua unessa, hän tarvitsi apua. Minä tiesin sen.” (VL, s. 63)

Kun Korppu lopulta kohtaa Joonatanin jälleen, ei Joonatan säti häntä siitä, että hän asetti itsensä vaaraan. Hän on vain iloinen siitä, että saa nähdä Korpun taas. Joonatan luottaa veljeensä, ja haluaa suojella tätä harmilta, pelolta ja vaaroilta, mutta ei kohtele häntä lapsena, vaan vertaisenaan. Huomattavaa veljesten suhteessa onkin se, ettei Joonatan vaarasta huolimatta piilottele Korpulta mitään. Koko teoksen ajan Korppu peilaa itseään jatkuvasti Joonataniin, ja lukijalle jää kuva pienestä ja raukasta Korpusta satuprinssimäisen isoveljensä rinnalla. Veljesten välillä ei silti ole koskaan kilpailuasetelmaa:

Joonatan oli mainio. Vaikka hän osasi kaiken paljon paremmin kuin minä, niin hän itse ei pitänyt sitä ihmeenä eikä minään. Hän ei ikänä kerskunut, vaan teki kaiken kuin puoli-huomaamatta. Minusta tuntuu, että hän toisinaan toivoi minun onnistuvan paremmin kuin itse. Osuin minä yhden kerran maaliin, ja silloin Joonatan näytti oikein iloiselta, melkein kuin olisi saanut minulta lahjan. (VL, s. 39–40)

Sankaruus ja yhteiskunnallinen osallistuvuus

Mutta silloin Joonatan sanoi, että on asioita, jotka on tehtävä, vaikka ne olisivatkin vaarallisia.

- Minkä takia? minä kysyin.
- Muuten ihminen ei ole ihminen vaan vain rikkahippunen, Joonatan sanoi. (VL, s. 59)

Oleellinen osa Joonatanin henkilökuvaa on sankaruus ja sitä kautta erittäin vahva oikeudenmukaisuuden käsitys. Asettaisin teoksen keskeisimmäksi teemaksi veljesten välisen rakkauten lisäksi sankaruuden. Joonatan edustaakin hyvin perinteistä, jo Homeroksen rakentamaa klassisen sankarin myyttiä. Hän hyväksyy osansa taistelussa, ja tekee kaikkensa puolustaakseen heikoimpiaan. Tästä poiketen hän ei kuitenkaan omaa jumalaista lahjaa, joka tekisi hänestä yliveraisen muihin nähden. Se, miksi ja miten, hän on ajautunut keskeiseen vapaustaistelijan asemaan, onkin hyvin mielenkiintoinen kysymys. Toki, hän on nuori ja urheilullinen, joten hänen fyysiset ominaisuutensa puhuvat puolestaan, mutta hän on myös hyvin empaattinen, ja jopa feminiininen motiiveissaan. Hän ei kaikesta huolimatta halua tappaa ketään, mikä tuntuu muista taistelijoista lähes naurettavalta periaatteelta:

- Mutta minä en voi tappaa ketään, Joonatan sanoi. – Sen sinä Orvar tiedät!
- Etkö edes, jos henkesi on kysymyksessä, Orvar kysyi.
- En edes silloin, Joonatan sanoi.
Orvar ei voinut käsittää tätä, tuskin Matiaskaan.
- Jos kaikki olisivat semmoisia kuin sinä, niin silloinhan paha saisi hallita maailmaa iät kaiket!

Mutta silloin minä sanoin, että jos kaikki olisivat samanlaisia kuin Joonatan, niin mitään pahaa ei olisi olemassakaan. (VL, s. 207–208)

Joonatanin toiminnan perimmäiseksi motivaatioksi voisi kiteyttää yhteiskunnallisen osallistuvuuden; ajatuksen siitä, että jokaisella on velvollisuus nousta yhteiskunnan sortavia vallanpitäjiä vastaan puolustaakseen sitä, minkä näkee oikeaksi. Se, mikä ajoi Joonatanin ja hänen kauttaan Korpun osaksi taistelua, on pohjimmiltaan Joonatanin halu auttaa ja vaikuttaa ympäröivään maailmaan. Teosta lukiessa on helppo unohtaa, että Joonatan on vasta kolmetoistavuotias. Joonatan vaikuttaa aikuiselta, kenties sen vuoksi, että hän on omaksunut jo nuorena vahvan hoiva-suhteen pikkuveljeään kohtaan. Olisi myös hyvin mielenkiintoista pohtia sitä, miten ja miksi aikuisia täynnä oleva yhteiskunta asettaisi nuoren pojan näin vaikeaan asemaan ja näin suureen vastuuseen.

Siinä missä Joonatan saavutti sankarin roolin jo teoksen alussa, on Korppu kasvanut sankaruuteen veljensä rinnalla. Teoksen lopussa Korppu saavuttaa saman rohkeuden, joka antoi Joonatanille rohkeuden hypätä palavasta talosta kuolemaansa pikkuveli selässään. ” – Joonatan, minä otan sinut selkääni, sanoin. – Sinä teit sen kerran minun tähteni. Ja nyt minä teen sen sinun vuoksesi.” (VL, s. 230) Halvaantunut Joonatan on nyt samassa asemassa, kuin sairas Korppu aikoinaan, ja Korppu ymmärtää mitä hänen on nyt tehtävä. Hän hyppää.

- Korppu Leijonamieli, Joonatan sanoi, – oletko sinä peloissasi?
- En... tai olen minä! Mutta teen sen silti, Joonatan, nyt minä hyppään... nyt... enkä minä sitten enää koskaan pelkää. (VL, s. 231)

5 Tulosten tarkastelua ja johtopäätökset

5.1 Sukupuolittuneet luonteenpiirteet ja niiden merkitys

Analyysin perusteella Malinia ja Joonatania vahvimmin yhdistävät luonteenpiirteet ovat kiltteys ja hoiva. Näihin piirteisiin liittyy olennaisena osana myös suojelevaisuus sekä uhrautuvaisuus. Kaikki nämä vaikuttavat osaltaan heidän rooleihinsa isosisaruksina tai ovat seurausta siitä. Kiltteyden näen olennaisena molempien minuutta määrittävänä voimavarana. Malinin kiltteys ohjaa häntä kohtelemaan kaikkia kunnioittavasti ja ystävällisesti, kun taas Joonatanin kiltteys kehittyi tämän lisäksi äärimmäisen epätsekkäisiin tekoihin.

Nikolajeva esittelee teoksessaan *Barnbokens byggklossar* (2004) lastenkirjallisuuden yleisimpiä sukupuolittuneita luonteenpiirteitä. Hän lajittelee Malinia ja Joonatania vahvimmin yhdistävät luonteenpiirteet – kiltteyden ja hoivan – feminiiniseksi luonteenpiirteiksi. Malin edustaa hyvin montaa Nikolajevan määrittelemää feminiinistä luonteenpiirrettä: hän on kaunis, herttainen ja uhrautuvainen. Hän on kuitenkin myös suojelevainen perhettään kohtaan ja äidin roolissaan hyvin aktiivinen toimija. Lisäksi hän myös suuttuu ja kokee aggressiivisia tunteita. Nämä kolme piirrettä Nikolajeva lajittelee maskuliiniseksi luonteenpiirteiksi. Joonatan puolestaan on aktiivinen toimija ja suojelevainen kuten Malin. Hän on myös seikkailunhaluinen ja itsenäinen, jotka Nikolajeva luokittelee maskuliiniseksi luonteenpiirteiksi. Kuitenkin, kuten aiemmassa kappaleessa totesin, hänen toimintaansa värittää hyvin vahva epätsekkäisyys ja uhrautuvuus, jotka ovat Nikolajevan luokittelussa feminiinisiä piirteitä. (Nikolajeva, 2004, s. 191–193)

Nikolajevan lajittelun mukaan Malin ja Joonatan esitetään niin feminiinisin kuin maskuliinisin piirtein, kuten tulkinnassanikin pohdin. Se, että sukupuolittuneet luonteenpiirteet ovat niin selvästi jakautuneita kertoo meille paljon. Henkilöhahmoina Malin ja Joonatan esitetään vahvasti ja suoraan sukupuolensa edustajina, mutta fyysisten attribuuttien jälkeen, rikkovat he vahvasti sukupuolelleen asetettuja toiminnallisia malleja, eivätkä näin ollen ole riippuvaisia biologiselle sukupuolelleen ominaisista piirteistä. Tällöin heihin samaistuminen voi tapahtua hyvin erilaisista lähtökohdista lapsilukijan löytäessä helpommin yhteisiä piirteitä. Lastenkirjallisuudessa tämä ei ole aina niin yleistä, sillä henkilöhahmojen sisäisiä ajatuksia ja motivaatioita ei paljasteta juonta painottavan kerronnan vuoksi. Moniulotteiset hahmot ovat kuitenkin hyvin tyypillisiä niin Lindgrenille että pohjoismaalaiselle lastenkirjallisuudelle (Aasgard, 2018, s. 285).

5.2 Hoivasuhde kiintymyssuhteen ja tunnetaitojen kehittäjänä

Malinia ja Joonatania yhdistää vahva hoivasuhde heidän pikkusisaruksiinsa. Malin perheensä pikkuäitinä ja huolehtijana, saavuttaa lähes heti lukijan silmissä hoivaavan ja kenties uhrautuvan isosisaren roolin. Myös Joonatanin asema hoivaajana tulee teoksen alussa selville hänen huolehtiessaan sairaasta pikkuveljestään. Se, mikä erottaa tämän hoivaajakuvauksen on edelleenkin kertoja. Malinin hoivaroolia vahvistaa kaikkietävä kertoja, joka osaa kertoa, miten tärkeä Malin on kaikille hänen perheensä jäsenille. Lisäksi kertoja esittelee myös Malinin oman käsityksen itsestään hoivaajana. Joonatanin tärkeys tulee taas esille vain Korpun ajatusten kautta, jolloin hänen tärkeyttään on vaikea tulkita suhteessa kehenkään muuhun.

Tämä hoivasuhde korostui erityisesti myös teoreettisessa viitekehyksessä, sillä erityisesti ison ikäeron omaavien sisarusten välille, kuten Malin ja hänen veljensä tai Joonatan ja Korppu, kehittyy usein hoivasuhde, ja tämä hoivasuhde korreloi usein vahvan kiintymyssuhteen syntymiseen. (Rannikko, 2008, s. 4). Malinin hoivasuhde veljiinsä on lisäksi hyvin vahva siinä, että hän toimii heille isosiskon lisäksi myös äitihahmona ja vahvana auktoriteettina. Joonatanin tärkein positio Korpun maailmassa on kuitenkin veljen, vaikka hän onkin suurimman osan kertomusta Korpun ainoa huoltaja. On myös mielenkiintoista, miten teos on ikään kuin valmiiksi luonut sekä Malinille että Joonatanille mahdollisuuden täyttää toisen, samaa sukupuolta olevan vanhemman roolin, sillä Malinin perheestä puuttuu äiti, ja Joonatanin perheestä isä.

Toinen mielenkiintoinen huomio, joka nousi esille niin teoriapohjassa, kuin analyysissä, on esi-koisen emotionaalisen kiinnostuksen vaikutus nuoremman sisaruksen tunnetaitoihin ja sitä kautta empatiakykyyn, jolloin lapsi osaa ottaa sisaruksensa tunteet ja toiveet huomioon ensimmäisen kerran jopa vuoden ikäisenä (Parker ja Stimpson, 2004, s. 26, 29). *Saariston lapsissa* Malinin veljet huomioivat Malinin tunteet, ja haluavat suojella häntä mielipahalta ja huolilta. *Veljeni Leijonamielessä* Korppu taas havainnoi Joonatanin sisäistä maailmaa todella tarkasti, tehden oivaltavia huomioita veljensä motivaatioista ja moraalista. Kun sovellamme tähän edellä mainittua teoriaa, voidaan pohtia, miten suuri vaikutus isosisarustemme veljien empatia- ja tunnetaitoihin on voinut ollut hoivaavalla ja emotionaalisesti kiinnostuneella sisarussuhteella.

5.3 Suojeleva, uhrautuva, sankarillinen ja samaistuttava isosisarus

Sekä Malinin että Joonatanin henkilökuvausta määrittelevät suojelevaisuus ja uhrautuvuus. Malin pyrkii suojelemaan niin isäänsä kuin veljiään, jopa kieltäen kyläkauppiasta myymästä isälleen tavaroita, joilla tämä voisi vahingossa loukata itseään. Malin kantaa myös suuren osan perheensä henkisestä kuormasta, samalla eväten itseltään mahdollisuuden tukeutua isäänsä yhteisen surun ja huolen hetkellä. Tässä mielessä hän uhraa oman roolinsa lapsena säilyttääkseen asemansa perheen tukipylväänä. Sankarina Malin edustaa arjen sankaria: jaksavaa ja ponnistelemaa hoivaajaa.

Sankaruus on toiminut toistuvana teemana tässä työssä, sillä se liittyy olennaisesti samaistumiseen. Aiemmin teoriapohjassa esittelemäni Jaussin viisi samaistumisen tapaa, nimeää samaistumisen kohteen automaattisesti sankariksi (Jauss, 1974, s. 303–310). Appleyardin teoriassa sankaruus taas nostettiin olennaiseksi osaksi kouluikäisten lasten kirjallisuutta, hänen todetessaan Jaussin tapaan, että kouluikäinen lapsi samaistuu nimenomaan henkilöhahmojen sankaruuteen (Appleyard, 1991, s. 59–61).

Asetan Malinin hahmon Jaussin myötätuntoisen samaistumisen tapaan. Malin on toki hyvin ihailtava hahmo, mutta hänet esitetään myös hyvin inhimillisenä. Hän on ensinnäkin kauneutta arvostava, kaunosieluinen ja kiltti, mutta hän osaa myös suuttua ja tuntea riittämättömyyden tunnetta. Myötätuntoisessa samaistumisessa lukija kokee yhteenkuuluvuutta sankarin kanssa. Malin ei ole sankarina lukijan tavoittamattomissa, vaan hänessä voidaan nähdä omia vahvuuksia, puutteita tai yhteisiä toiveita. Toisaalta Malin voi esiintyä joillekin myös ihailevan samaistumisen kautta, jolloin samaistuminen voi olla todellisuuspakoista. Tällöin lukija voi samaistua Maliniin sen vuoksi, että hän näkee tämän esikuvana, ja henkilönä, jollainen hän haluaisi olla, tai sellaisena turvallisena ja välittävänä isosisko- tai äitihahmona, jollainen hänen elämästään puuttuu.

Koska samaistumisessa on kyse siitä, että samaistuva ihminen löytää samankaltaisuutta tai potentiaalia itselleen samaistumisen kohteesta, ja saattaa näin omaksua häneltä piirteitä ja asenteita oman identiteettinsä jatkoksi tai vahvistamiseksi, on hyvin mahdollista, että Maliniin identifioituva lapsi ottaa tietoisesti tai jopa tiedostamattaan omakseen Malinin henkilöhahmon piirteitä. Näin ollen lapsi voi kokea tehtäväkseen esimerkiksi pikkusisarustensa suojelun ja hoivaimisen, mikä voi johtaa todella vahvaan kiintymyssuhteeseen heidän välillään. Tämä onkin varmasti hyvin toivottavaa kaikin puolin. Malin edustaa myös kauneutta arvostavana kaunosieluna hyvin elämäniloista henkilöhahmoa. Hän hoitaa tehtävänsä reippaasti ja löytää kauneutta ja iloa

elämän pienistä asioista. Ja vaikka hän joskus evää itseltään mahdollisuuden heikkouteen, käsittelee hän tunteitaan selkeästi ja antaa itselleen mahdollisuuden kokea myös negatiivisia tunteita.

Joonatanin suojelevaisuus ja uhrautuvuus ovat todella selkeä osa hänen rooliaan isoveljenä. Hän uhraa henkensä Korpun vuoksi, ja kuolemansa jälkeenkin hän asettautuu puolustamaan heikoimpia. Tässä mielessä hän on lastenkirjallisuuden sankarina malliesimerkki. Nangijalassa hänestä tulee sankarin lisäksi yhteiskunnallinen vaikuttaja ja vapaustaistelija.

Itse asetan Joonatanin sankarina Jaussin ihailevan samaistumisen tapaan. Joonatan, joka kuvataan pikkuveljensä silmin, näyttäytyy osin mahdottoman täydelliseltä, eikä hänen toiminnassaan ole juuri merkkejä negatiivisista tunteista. Tässä mielessä teosta lukeva lapsi samaistuu Joonataniin vasta, kun hän on etäännyttänyt itsensä tutkimaan hänen hahmoaan tarkemmin ja alkanut omaksua häneltä asenteita. Koska ihaileva samaistuminen voi olla myös perustavanlaatuisesti todellisuuspakoista kuten aiemmin totesin, voi lukija samaistua Joonataniin myös sen vuoksi, että hän kokee haluavansa olla kuin Joonatan, tai sen vuoksi että häneltä puuttuu samankaltainen henkilö elämästään, olkoon se välittävä isovelji tai turvallinen, hänen puoliaan pitävä ja suojeleva, aikuinen.

Kuten aiemmin totesin, on siis hyvin mahdollista, että lukija voi omaksua samaistumisensa kohteen piirteitä ja asenteita oman identiteettinsä jatkeeksi. Kuten Malinin tapauksessa, myös Joonatanin kautta lukija voi kokea pikkusisarustensa suojelun ja hoivaamisen tehtäväkseen, ja näin edesauttaa kiintymyssuhteen syntyä. Joonatan edustaa arvoillaan ja teoillaan myös hyvin vahvaa halua vaikuttaa yhteiskuntaan, ja puolustaa heikoimmassa asemassa olevia. Näen tästä kumpuavan yhteiskunnallisen osallistuvuuden myös hyvin toivottuna piirteenä. Samaa mieltä vaikutti olevan kirjailija, joka totesi Saksan kirjakauppiaiden rauhanpalkinnon (1978) palkintopuheessaan: ”taistelu pysyvän rauhan puolesta alkaa lastenhuoneesta, tulevien lasten kasvatuksesta” (Andersen, 2014, s. 13).

Joonatanin pyrkimys suojella ja vaikuttaa etenee teoksessa kuitenkin hyvin traagiseen ja erittäin epäitsekääseen tulokseen, kun hän uhraa henkensä ensin veljensä ja sitten koko Nangijalan puolesta. Epäitsekkyys ja sankaruus ovat tärkeä osa länsimaalaisen maailmamme moraalikäsitystä, mutta olisi mielenkiintoista pohtia, tuleeko näitä vaatia lapsilta, joiden identiteetti on vasta muodostumassa. Todellakin, tarvitseeko yhteiskunta lapsisankareita? Ja miten lapsena opittu uhrautuvaisuus tai epäitsekkyys vaikuttavat koko ihmisen loppuelämään?

5.4 Itsenäinen, aktiivinen, vahva ja vastuullinen lapsi

Aasgaard nostaa teoksessaan *Nordic childhoods 1700–1960: From folk beliefs to Pippi Longstocking* (2018) esille pohjoismaalaisen lastenkirjallisuuden tutkimuksessa kaksi yleisintä teemaa: lapset ovat päteviä ja lähellä luontoa. Pätevyys tulee ilmi itsenäisinä, aktiivisina, vahvoina ja vastuullisina lapsihahmoina, jotka huolehtivat eläimistä tai nuoremmista sisaruksistaan, kuten Malin ja Joonatan tekevät (Aasgaard, 2018, s. 285). Näin ollen heidän hahmonsensa ovat hyvin luonteva jatke pohjoismaalaisen lastenkirjallisuuden kaanoniin. Pohjoismaalaisen lastenkirjallisuuden lapset ovat usein myös leikeissään autonomisia, leikkien luonnossa ja valloittaen luonnon ilman aikuisia (Aasgaard, 2018, s. 285). Tämä vastaa taas esimerkiksi *Saariston lasten* lapsihahmoja, kuten luonnossa keskenään seikkailevia Grankvistin amatsonoja ja Malinin veljiä.

Aasgaardin (2018) mukaan, kun puhutaan pohjoismaalaisista pätevistä lapsista, sekoittuvat kirjallisuudentutkimuksen ja pedagogisen tutkimuksen löytämät lapsikäsitteet. Pohjoismaalaista lasta pidetään pätevänä perheenjäsenenä, oppilaana ja kansalaisena. Aasgaard nostaa teoksessaan esille sen, että kenties tällainen näkökulma ei aina ole lapsen parhaaksi. Hänen mukaansa pohjoismaalaisen lastenkirjallisuuden nostama kuva autonomisesta ja vastuullisesta lapsesta on omalta osaltaan vaikuttanut pohjoismaalaiseen pedagogiikkaan, joka korostaa esimerkiksi dialogista kasvatusta lasten omilla ehdoilla (Aasgaard, 2018, s. 285).

Toisaalta lastenkirjallisuuden esittämät kuvat ovat raivanneet tieltä lasten yksilöllisille oikeuksille turvalliseen ja huomioivaan kasvatukseen, mutta myös nostaneet lapsen roolin lähelle aikuisen roolia. Lapselta vaaditaan siis toimintaa, joka on lähellä aikuisen toimijuutta. Kenties tässä mielessä ei ole omituista, että Lindgrenin lapsisankari Joonatan omaksuu hyvin aikuismaisia piirteitä ja motivaatiota. Tällöin hänen toimintansa heijastaa kenties sitä, millä tavalla oikeudenmukaisen ja vastuullisen ihmisen, olkoon hän lapsi tai aikuinen, toivotaan käyttäytyvän.

Tätä korostaa se, miten Aasgaard (2018) toteaa pohjoismaalaisessa kirjallisuudessa lasten- ja aikuistenkirjallisuuden rajojen alkaneen hälvetä aina 1990-luvulta alkaen. Hänen mukaansa tämä heijastaa aikuisten ja lasten välisten suhteiden muuttumista yhteiskunnassa. Pätevän ja toimijan roolin ottavan lapsen ja aikuisen välillä ei ole enää niin suurta rajaa, eikä aikuisen valta-asema ole niin absoluuttinen kuin ennen (Aasgaard, 2018, s. 286).

Lastenkirjallisuus vaikuttaa siis paitsi lapsen omaan käsitykseen itsestään ja taidoistaan, mutta myös yhteiskunnan käsitykseen lapsesta. Ja minuuden rakentuessa vuorovaikutuksessa muihin ja muiden odotuksiin, on selvää, että kirjallisuuden antamat mallit luovat lapselle malleja paitsi suoraan, mutta myös välillisesti lasta ympäröivien ihmisten kautta.

6 Pohdinta

Tulkitsin valitsemiani teoksia metodinani teorialähtöinen sisällönanalyysi sekä lähiluku. Tarkastelin siis teoksia mahdollisimman yksityiskohtaisesti, käyttäen tulkintani aihepohjana myös aikaisempia kokemuksiani teosten teemoista ja henkilöhahmojen kuvauksista. Tulkinnallisesti koin jäsennelleeni henkilöhahmojen identiteettiä suhteessa pikkusisaruksiinsa melko laaja-alaisesti tutkielman pituuteen nähden. Erityisesti Malinin tapauksessa teoksen ollessa hyvin laaja ja monikerroksinen, sain yhdistettyä tulkintaani myös yhteiskunnallisia elementtejä sekä Malinin muita ihmissuhteita, kuten hänen suhteensa isäänsä. *Veljeni Leijonamielen* tapauksessa teos oli kirjoitettu minäkertojan kautta pienen Korpun silmien läpi, jolloin Joonatanin hahmon suora tulkinta tapahtui kenties epäluotettavan ja puolueellisen kertojan kautta. Kuitenkin tulkintaa ei sovi aliarvioida vain tämän vuoksi, sillä tutkimusnäkökulmanani oli juuri se, miten lukija näkee ja käsittelee kyseisten henkilöhahmojen piirteitä, ja millaista isosisaruuden malliesimerkkiä heidän toimintansa kertojan antaman tiedon perusteella edustaa.

Lähteinä pyrin käyttämään mahdollisimman monipuolisia julkaisuja ja tutkimuksia. Pyrin käyttämään myös mahdollisimman tuoreita lähteitä, joskin tutkimusaiheeseeni sopivaa kirjallisuutta löytyi eniten parinkymmenen vuoden takaa. Käyttämäni lähteet olivat kuitenkin hyvin olennaisia ja mielestäni yhä tärkeitä ja paikkansapitäviä, sillä niitä käytetään muussa tutkimuksessa edelleen. Lisäksi mielestäni on perusteltua käyttää myös viime vuosituhannella esitettyjä teorioita, sillä ne ovat rakentaneet pohjan myös tuleville teorioille ja olleet mukana määrittelemässä tiettyjä tutkimussuuntauksia.

Tämän sanottuani, on kuitenkin mielestäni tärkeä huomioida se, että monet näistä teorioista, vaikka niitä yleisesti ja laajasti käytetäänkin, perustuvat usein yhden tai muutaman ihmisen tutkimuksille ja tulkinnoille. Tutkimuskysymysteni ollessa laadullisia, ja tutkimusten ja lähteiden edustaessa pääosin laadullista tutkimusta, tämä on mielestäni tärkeää huomioida. Varsinaista kvalitatiivista tutkimusta oli aiheeseeni liittyen tehty hyvin vähän. Siksi yhdistin ja pohdin eri lähteiden sisältöjä ja tarkoituksia toisiinsa jo teoriapohjaa kirjoittaessani.

Tämä tutkimus on ensinnäkin antanut minulle laajasti tietämystä sosiologian, psykologian ja kirjallisuudentutkimuksen termeistä, tutkijoista ja keskeisistä näkökulmista ja teorioista. Olen saanut eväitä myös tulevaa varten, sillä suunnitelmissani on jatkaa tästä aiheesta myös pro gradu -tutkielmassani.

Yleisesti tämä tutkimus on tuonut perhe- ja sisaruustutkimuksen sekä sen sosiaalipsykologisen näkökulman osaksi lastenkirjallisuuden tutkimusta, ja luonut vankan pohjan sille, miksi lastenkirjallisuuden sisällöille ja teemoille tulee antaa suurempi rooli, kun tutkitaan lapsen kehittyvää identiteettiä. On myös olennaista huomioida, että tutkimusaiheestani löytyy hyvin vähän aiempaa tutkimusta, mikä mielestäni kasvattaa tutkimuksen annin merkitystä.

Mielestäni aiheeni ansaitsee jatkotutkimusta. Teoriapohjaan liittyen olisi mielenkiintoista tehdä konkreettista tutkimusta esimerkiksi siitä, miten ja millaisia rooleja lapset voivat kirjallisuudesta omaksua, millaisiin hahmoihin lapset samaistuvat ja millä perusteilla, tai miten kirjallisuuden hahmot esiintyvät lasten leikeissä. Analyysiaineistooni liittyen olisi mielenkiintoista tutkia myös konkreettisesti sitä, miten lapset kuvailevat joko etukäteen valittuja tai lapsen itse valitsemia kirjallisuuden henkilöihahmoja, ja miten he kenties yhdistävät tätä kuvailua omaan elämäänsä tai omiin luonteenpiirteisiinsä. Kaiken kaikkiaan koen, että jatkotutkimuksen mahdollisuudet ovat todella laajat ja monipuoliset, ja tällainen jatkotutkimus toisi lisää suomalaisen lastenkirjallisuudentutkimuksen sekä kirjallisuuspedagogiikan kentälle.

Lähteet

- Aasgaard, R., Bunge, M. J. & Roos, M. (2018). *Nordic childhoods 1700–1960: From folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge.
- Alanko-Hailuoto, O. (2008). *Lukijasta lukemiseen, tulkinnasta elämykseen: lukijan käsite kirjallisuudentutkimuksessa*. Teoksessa Alanko-Kahiluoto, O., & Käkelä-Puumala, T. (toim.) (2008). *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* (3. tark. p.) (s. 206–239). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Andersen, J. & Koski, K. (2014). *Astrid Lindgren: Tämä päivä, yksi elämä*. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Antikainen, A., Rinne, R., & Koski, L. (2006). *Kasvatustieteologia* (3. uud. p. ed.). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Appleyard, J. A. (1990). *Becoming a reader: The experience of fiction from childhood to adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bettelheim, B., & Rutanen, M. (1984). *Satujen lumous : merkitys ja arvo*. Porvoo; Hki; Juva: WSOY.
- Blair, L., & Soro, M. (2012). *Esikoinen, keskimmäinen vai kuopus? : miten syntymäjärjestys ohjaa elämää*. Helsinki: Minerva.
- Dewan, P. (2016). Perennially Popular the Appeal of Classic Fairy Tales for Children. *Children & Libraries: The Journal of the Association for Library Service to Children*, 14(2), 27–31. 10.5860/cal.14n2.27
- Dunn, J. (1991.) *Sibling Influences*. Teoksessa Michael L. & Feinman S. (toim.). *Social Influences and Socialization in Infancy*. New York: Plenum Press.
- Edström, V. (1992). *Astrid Lindgren: vildtoring ocah lägereld*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. (Lehtonen, M. & Herkman, J., suom.) Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. (1996). *Who needs 'identity'?* Teoksessa Du Gay, P., Evans, J. & Redman, P. (toim.) (2000). *Identity: A reader* (s. 15–30). London: Sage.
- Hogan, P. C. (2003). *Cognitive science, literature, and the arts: a guide for humanists*. New York: Routledge.

- Ikonen, T., Marttila, S., & Vaijärvi, K. (1978). *Lue lapselle!* Espoo: Weilin + Göös.
- Jauss, H. R. (1974). *Levels of Identification of Hero and Audience. New Literary History: A Journal of Theory and Interpretation*, 5(2), (s. 283–317)
- Kaulio, P., & Svennevig, H. (2008). *Sisaruus : rakkautta, vihaa, kateutta*. Helsinki ; Jyväskylä: Minerva.
- Khan N. (2014). *Role of Literature in Moral Development. International Journal on Studies in English Language and Literature (IJSELL)* Volume 2, Issue 3, March 2014, PP 6-9 ISSN 2347-3126 (Print) & ISSN 2347-3134 (Online)
- Klingberg, G. (1972). *Barnlitteraturforskning: en introduction*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Korhonen M. & Perho H. (2014). *Psykososiaalinen kehitysteoria*. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) (2014). *Perhetutkimuksen suuntauksia* (s. 35–59). [Helsinki]: Gaudeamus.
- Käkelä-Puumala T. (2008). *Persoona, funktio, teksti – henkilöahmojen tutkimuksesta. Teoksessa* Alanko-Kahiluoto, O., & Käkelä-Puumala, T. (toim.) (2008). *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* (3. tark. p. ed.) (s. 240–270). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lacan, J. (1989). *The mirror stage*. Teoksessa Du Gay, P., Evans, J. & Redman, P. (toim.) (2000). *Identity: A reader* (s. 44–50). London: Sage.
- Lahikainen, A. R. (2013). *Minuuden sosiaalinen rakentuminen*. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A., Lahikainen, A. R., & Ahokas, M. (toim.) (2013). *Arjen sosiaalipsykologia* (1.–3. p. ed.) (s. s. 89–140). Helsinki: Sanoma Pro.
- Lehtonen, M. (1996). *Merkitysten maailma: Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, M. (1998). *Tutkainta vastaan: Kirjallisuuden- ja kulttuurintutkimuksen dialogeja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Liikanen, P. (1990). *Satu identiteetti- ja ihmissuhdemallina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lindgren, A. (1964). *Saariston lapset*. Helsinki: WSOY.

- Lindgren, A. (1973). *Veljeni, Leijonamieli*. Porvoo ; Hki ; Juva: WSOY
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for Learning: Cognitive Approaches to Children's Literature*. John Benjamins Publishing Company.
- Nikolajeva, M. (2004). *Barnbokens byggklossar* (2., [rev. och utök.] uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Parker, J., Stimpson, J., Jänisniemi, L., & Tuomi, S. (2004). *Sisarussuhteet : kilpailua ja rakkautta*. Helsingissä: Otava.
- Puranen, U. (1980). *Lastenkirjallisuuden luettavuus : vertaileva tutkimus lasten- ja aikuisten kirjallisuuden luettavuuden kriteereinä pidettävistä kielellisistä piirteistä*. Oulu: [Oulun yliopisto].
- Rannikko, U. (2008). *Yhteinen ja erillinen lapsuus: Sisarusten sosiaalistava merkitys*. Tampere: Tampere University Press : Taju [jakaja].
- Rastas, A. (2013). *Kaikille lapsille : lastenkirjallisuus liikkuvassa, monikulttuurisessa maailmassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ricœur, P. (1992). *Oneself as another*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rimmon-Kenan, S. (1984). *Narrative fiction: contemporary poetics*. London: Methuen.
- Suojala M. (2006) *Kirjojen lukijaksi koulussa*. Teoksessa Grünthal, S. & Pentikäinen, J. (toim.) (2006). *Kulmakivi: Luokanopettajan äidinkieli ja kirjallisuus* (s. 170–189). Helsingissä: Otava : Kirjavälitys.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Perheet* [verkkajulkaisu].
ISSN=1798–3215. 2017. Helsinki: Tilastokeskus.
Haettu 2.6.2020 osoitteesta: http://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Perheet* [verkkajulkaisu].
ISSN=1798–3215. Vuosikatsaus 2015, 5. *Lapsista 82 prosenttia elää kahden vanhemman perheessä* . Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 2.6.2020 osoitteesta:
http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_005_fi.html

- Suoninen, E. (2013). *Päivittäinen vuorovaikutus*. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A., Lahikainen, A. R., & Ahokas, M. (toim.) (2013). *Arjen sosiaalipsykologia* (1.–3. p. ed.) (s. 29–88). Helsinki: Sanoma Pro.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (5., uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Vermeule, B. (2009). *Why do we care about literary characters?* Baltimore: The Johns Hopkins University Press.